

Den socio-ekonomiska segregationen i Skåne

April 2021

Sammanfattning

Enheten för regional planering i Region Skåne har erhållit medel från Delegationen mot segregation (Delmos) att driva ett projekt med syfte att minska och motverka socioekonomisk segregation. Som en del i arbetet har Ramboll uppdragits att ta fram en kunskapsöversikt om segregation, en nulägesanalys av den socioekonomiska segregationen i Skåne, genomföra en sambandsanalys mellan socioekonomi och tillgänglighet till arbetsplatser, studera hur tillgängligheten har utvecklats över tid, samt genomföra seminarier med ett urval av aktörer.

Forskningsöversikt om segregation

Ramboll har tagit fram en översikt som sammanfattar forskningen om segregation. Översikten sammanfattas nedan. För källhänvisningar till de studier som presenteras i sammanfattningen hänvisas till kapitel 2, där översikten presenteras i sin helhet.

Socioekonomisk boendesegregation betyder att individer eller grupper av individer bor rumsligt separerade ifrån varandra

Ordet segregation betyder att människor är avståndsmässigt åtskilda från varandra. Segregation kan förekomma på flera arenor, såsom i skolan, på arbetsmarknaden och på bostadsmarknaden. Ofta är det boendesegregation som avses när segregation diskuteras. Boendesegregation betyder att individer eller grupper av individer bor rumsligt separerade från varandra. Man brukar säga att segregationen är relationell. Det betyder att det inte är ett bostadsområde, en stadsdel eller en skola som är segregerad, utan hela staden eller regionen.

Boendesegregation studeras genom att välja en egenskap som kopplas till individer, till exempel Inkomst, för att sedan studera hur individer med dessa egenskaper är fördelade över en geografisk yta. Vilka egenskaper som studeras kan skilja sig åt och beror på vilka dimensioner av segregation som man är intresserad av att undersöka. Ofta fokuserar forskare på socioekonomi eller etnisk bakgrund när boendesegregation mäts. För att undersöka socioekonomisk boendesegregation går det till exempel att studera fördelningen av individer med en särskild utbildningsnivå, inkomst, eller arbetsmarknadsanknytning. Den socioekonomiska boendesegregationen överlappas till stor del av den etniska segregationen och i Sverige har sambandet sedan 1990 förstärkts.

Orsaker till segregation är ett växelspel mellan strukturella och individuella drivkrafter

Det finns flera orsaker till segregation. Förändringar i inkomstojämlikheter är en bidragande orsak till att segregationen förstärks eller minskar. I forskningen pratar man också om indirekt och direkt diskriminering. Indirekt diskriminering handlar om att sociala resurser såsom sociala nätverk, språkkunskaper och information om regler och möjligheter på bostadsmarknaden påverkar var individer har möjlighet att bosätta sig. Även direkt diskriminering kan påverka boendesegregationen, om vissa grupper nekas hyra eller köpa en bostad på grund av deras sociala eller etniska tillhörighet. Även gentrifiering, som är en process där standarden i bostadsområden ökar och tränger ut grupper med låg socioekonomisk standard, lyfts i forskning som en bidragande faktor till segregation.

Bosättningsmönster styrs främst av resursstarka i Sverige

Enligt forskning om segregation i Sverige styrs bosättningsmönster främst av resursstarka individer, det vill säga de som har råd och möjlighet att välja var de bor. I Sverige handlar det främst om att resursstarka individer undviker att flytta in i områden med låg socioekonomisk standard. Men det kan även vara att individer flyttar

ifrån bostadsområden när de fått det bättre ekonomiskt ställt. I svensk forskning finns även visst stöd för att den svenska majoritetsbefolkningen väljer att inte flytta in i områden med en hög koncentration av utrikes födda, så kallat "white avoidance".

Segregationen ger konsekvenser för samhället

Boendesegregation har konsekvenser för samhället. Till exempel har flera forskare pekat på att boendesegregation leder till skolsegregation, vilket skapar ojämlika förutsättningar för barns utbildning och skolgång. Det kan i sin tur kan leda till segregation på arbetsmarknaden. Det finns en mängd forskning som beskriver hur segregationen påverkar sammanhållningen i samhället. Flera forskningsstudier pekar på att koncentrationer av människor som liknar varandra med hänsyn till inkomst eller härkomst påverkar tilliten mellan grupper av människor och till institutioner i samhället. Konsekvenserna av segregation kan också ses ur ett ideologiskt eller politiskt perspektiv. Inom discipliner såsom politisk filosofi har forskare argumenterat för att segregationen kan betraktas som orättvis om det leder till att olika grupper av människor har olika möjligheter att till exempel tillgodogöra sig utbildning eller få ett arbete. Om politiken syftar till att utjämna orättvisor, så finns det anledning att arbeta mot att minska segregation.

Segregationen påverkar levnadsvillkor

Forskningen pekar på att grannskapet har en påverkan på individerna som bor i det, så kallade grannskapseffekter. Konsekvenserna kan vara både positiva och negativa, men det mesta tyder på att de negativa konsekvenserna är starkast. Att växa upp i ett område med socioekonomiska utmaningar påverkar individens framtid i termer av inkomst, arbetsmarknadsanknytning och var man bor senare i livet. Grannskapseffekter har i forskningen etablerats inom områdena: Utbildningsnivå och skolresultat, individens hälsa, arbetsmarknadsanknytning, benägenhet att rösta på främlingsfientliga partier samt uppfattning av trygghet.

Mekanismer bakom grannskapseffekter

Forskare som undersöker mekanismer bakom grannskapseffekter studerar hur och varför människor påverkas av att leva åtskilt från varandra. Forskningen har framförallt funnit stöd för tre mekanismer. För det första kan det handla om att områden med socioekonomiska utmaningar stigmatiseras i media och på andra arenor i samhället. Ett områdes dåliga rykte riskerar då att påverka de som bor där i exempelvis rekryteringsprocesser eller i möten med skola, vård och omsorg. För det andra kan områdets geografiska placering leda till grannskapseffekter, exempelvis genom att området är avskilt eller långt ifrån viktiga funktioner i staden såsom arbetsplatser. Det kan också saknas tillgång till offentliga och kommersiella servicefunktioner i området och kvaliteten på befintlig service kan variera. För det tredje kan den fysiska och den sociala miljön vara sämre i områden med socioekonomiska utmaningar. Den fysiska miljön handlar om att områden kan vara lokaliserade där buller eller utsläpp är stora, vilket påverkar individens fysiska hälsa. Den sociala miljön handlar främst om hur grannskapets attityder och beteenden kan påverka individer i ett område, till exempel jobbsökarstrategier.

Nulägesanalys av den socioekonomiska segregationen i Skåne

Ramboll har tagit fram ett index för att mäta och illustrera den socioekonomiska segregationen i Skåne. Indexet innehåller variabler som fångar socioekonomi och utanförskap: inkomst, arbetsmarknadsetablering, boendesituation och hälsa. Rambolls index mäter socioekonomisk standard för samtliga DeSO-områden i hela Skåne. DeSO står för Demografiska statistikområden och är SCB:s regionala indelning av områden. DeSO delar in Sverige i knappt 6 000 områden med mellan 700 och 2 700 invånare i varje område. I Skåne är antalet DeSO-områden 822.

Ramboll har tagit fram en karta som visar den socioekonomiska segregationen i Skåne 2018. Nulägesanalysen visar att det finns skillnader mellan DeSO-områden i termer av socioekonomi. Samtidigt visar analysen att DeSO-områden med liknande socioekonomiskt index ofta ligger nära varandra och att områden med starkare socioekonomisk ställning främst återfinns i storstäder och storstadsnära kommuner. Bostadsområden med socioekonomiska utmaningar finns såväl omkring de större städerna som på landsbygden.

Sambandsanalys mellan socioekonomi och tillgänglighet

Ramboll har tagit fram tre olika mått för tillgänglighet till arbetsplatser i syfte att undersöka om det finns ett samband mellan tillgänglighet och socioekonomi. De tre olika tillgänglighetsmått är följande:

- Tillgänglighet till arbete med bil som färdmedel, där resandemåttet anges i minuter reseuppföring.
- Tillgänglighet till arbete med kollektivtrafik som färdmedel, där resandemåttet anges i minuter reseuppföring. För resande med kollektivtrafik innebär den totala reseuppföringen både tiden i fordonet liksom väntetider mellan fordon och fordonstyper. Måttet utgår från Trafikverkets uppskattning av genomsnittlig tid att resa dagtid med kollektivtrafik.
- Tillgänglighet till arbete där resandemåttet anges som generaliserad resekostnad. I detta resandemått skattas reseuppföringen med både bil och kollektivtrafik (inklusive väntetider).

Det finns ett starkt samband mellan tillgänglighet till arbetsmarknaden och socioekonomi i Skåne

Resultaten visar att i ett område med hög socioekonomisk standard är tillgängligheten till arbetsplatser högre. Det betyder att matchningen mellan arbetstagare och arbetsgivare fungerar bättre för individer som bor i områden med hög socioekonomisk standard. Analysen visar inte åt vilket håll som orsakssambandet går, det vill säga om individer med hög socioekonomisk standard väljer att bosätta sig i områden med behörigt pendlingsavstånd till arbetsplatser eller om företag väljer att placera sina kontor i områden med hög socioekonomisk standard. För att avgöra riktningen på sambandet behövs en djupare studie om vilka mekanismer som driver sambandet.

Ramboll har tagit fram en karta som visar sambandet mellan tillgänglighet till arbetsplatser via kollektivtrafik och socioekonomi 2018. Kartan visar att det finns flera områden i regionen med såväl låg tillgänglighet som socioekonomisk standard. Samtidigt visar kartan att tillgängligheten generellt är högre i storstäder och storstadsnära kommuner. Områden med hög tillgänglighet till arbetsplatser är särskilt koncentrerat till Malmö och områden i större städer såsom Lund och Helsingborg.

Tillgänglighet till arbetsplatser har delvis förändrats över tid

Ramboll har analyserat hur tillgängligheten har utvecklats mellan 2014 och 2017. Analysen visar att tillgängligheten har sett något olika ut beroende på vilket resandemått som applicerats i tillgänglighetsberäkningarna. Tillgänglighet med kollektivtrafik har varit relativt oförändrad mellan 2014 och 2017. Tillgängligheten med bil har ökat något under samma period. Tillgänglighet till arbetsplatser utifrån generaliserad resekostnad som resandemått har blivit sämre över tid. Utvecklingen i tillgänglighet med bil respektive kollektivtrafik har följt samma mönster, oavsett skillnader i områdets socioekonomiska standard. För tillgängligheten som mäts i generaliserad resekostnad som resandemått har tillgängligheten minskat mest för områden med särskilt hög respektive särskilt låg socioekonomisk standard.

Innehåll

1. Inledning	6
1.1 Rambolls uppdrag	6
1.2 Disposition	7
2. Kunskapsöversikt om segregation	8
2.1 Vad pratar vi om när vi pratar om segregation?	8
2.2 Segregationens orsaker	10
2.3 Segregationens konsekvenser	11
3. Nulägesanalys av den socioekonomiska segregationen i Skåne	17
3.1 Tidigare studier om socioekonomisk segregation i Skåne	17
3.2 Utgångspunkter för att mäta och analysera socioekonomisk segregation	18
3.3 Rambolls socioekonomiska index	18
3.4 Metod för att analysera socioekonomi	19
3.5 Resultat - den socioekonomiska segregationen i Skåne	21
4. Socioekonomi och tillgänglighet	23
4.1 Tidigare studier om förhållandet mellan tillgänglighet och segregation	23
4.2 Utgångspunkter för att mäta och analysera tillgänglighet	24
4.3 Rambolls tre mått för tillgänglighet	25
4.4 Resultat – sambandet mellan socioekonomi och tillgänglighet	26
4.5 Resultat – utveckling av tillgänglighet över tid	28
5. Sammanfattande slutsatser	31
Bilaga 1: Referenser	32
Bilaga 2: Metod	38

1. Inledning

Enheten för regional planering i Region Skåne har erhållit medel från Delegationen mot segregation (Delmos) att driva ett projekt med syfte att minska och motverka socioekonomisk segregation. Projektperioden pågår under juni 2020-juni 2021.

Genom Region Skånes pågående arbete med att ta fram Regionplan för Skåne 2022–2040 har behovet av att öka förståelsen för den socioekonomiska segregationens orsaker och konsekvenser uppmärksammats. Som en del i att öka förståelsen har Region Skåne uppdragit Ramboll Management Consulting (Ramboll) att ta fram en kunskapsöversikt om segregation, en nulägesanalys av den socioekonomiska segregationen i Skåne, genomföra en sambandsanalys mellan socioekonomi och tillgänglighet till arbetsplatser, undersöka hur tillgängligheten har utvecklats över tid samt genomföra seminarier med relevanta aktörer.

I detta inledande kapitel presenterar Ramboll kortfattat vårt uppdrag.

1.1 Rambolls uppdrag

Syftet med denna rapport är att öka förståelsen för socioekonomisk segregation i Skåne. Rapporten ska utgöra ett stöd i enhetens och Region Skånes fortsatta arbete med sociala hållbarhet. Nedan beskriver Ramboll kortfattat de olika delarna som ingått i uppdraget.

- Ramboll har tagit fram en kunskapsöversikt om segregation som beskriver vad som avses med segregation, orsaker till segregation, konsekvenser av segregation, samt mekanismerna bakom effekterna av segregation (grannskapseffekter).
- Ramboll har mätt och illustrerat den socioekonomiska segregationen i Skåne. Analysen bygger på ett index som innehåller flera variabler som fångar socioekonomi och utanförskap: inkomst, utbildning, arbetsmarknadsetablering, boendesituation och hälsa.
- Ramboll har studerat och illustrerat sambandet mellan tillgänglighet till arbetsmarknaden och socioekonomi i Skåne. Ramboll har studerat tillgänglighet till arbetsmarknaden med kollektivtrafik respektive med bil samt tillgänglighet där resandemåttet anges som generaliserad resekostnad (både med kollektivtrafik och bil).

- Ramboll har studerat hur tillgängligheten till arbetsplatser har utvecklats över tid, mellan 2014 och 2017, för områden med olika socioekonomisk standard.
- Ramboll har genomfört tre seminarier i syfte att sprida kunskap om resultaten från studien och för att inhämta kunskap och perspektiv från aktörer som arbetar med regional utveckling. I det första seminariet deltog enheten för regional planering i Region Skåne, i den andra deltog avdelningen för regional utveckling i Region Skåne och i den tredje deltog regionala aktörer såsom regioner, Skånetrafiken och idéburen sektor.

En mer ingående beskrivning av hur Ramboll har genomfört beräkningarna för våra kvantitativa analyser redovisas i Bilaga 2 Metod.

1.2 Disposition

I kapitel 2 ger Ramboll en introduktion till forskning om segregation. I kapitel 3 beskriver Ramboll den socioekonomiska segregationen i Skåne. I kapitel 4 redogör Ramboll för en sambandsanalys mellan tillgänglighet till arbetsplatser och socioekonomi och hur tillgängligheten har utvecklats över tid i Skåne. Sammanfattning av och reflektioner från de tre seminarierna och Rambolls rekommendationer till Region Skåne för fortsatt arbete har redovisas separat. Kapitel 5 innehåller Rambolls sammanfattande slutsatser.

2. Kunskapsöversikt om segregation

Den socioekonomiska boendesegregationen har ökat i Sverige under de senaste decennierna och påverkar såväl strukturen på städer och landsbygd som individers liv. Segregationsprocesser har lett till allt mer socialt homogena områden och ökade skillnader mellan områden.¹

Segregationen påverkar hela staden eller regionen, men studier om socioekonomisk segregation visar att individer med låg socioekonomisk standard påverkas särskilt negativt av segregationen. Samtidigt driver bosättningsmönster hos individer med hög socioekonomisk ställning på boendesegregationen.²

Forskning om segregationen kommer från en rad discipliner och spänner över empiriska kartläggningar av bosättningsmönster och förändringar i dessa mönster, till teoretiska och metod- och materialmässigt krävande undersökningar om orsaker till och konsekvenser av segregation. Trots att den svenska forskningen ökat i omfång över åren finns det fortfarande kunskapsluckor om segregationens orsaker, konsekvenser och samband. Många forskare pekar på att det fortfarande saknas kunskap om orsaker till segregation, hur segregation på olika arenor hör samman, samt de mer välbärgade områdenas

roll i segregationsprocessen. Forskare har pekat på att en svaghet i forskningen är att det finns en alltför stark fokusering på så kallade utsatta områden och utrikes födda.³

Ramboll har tagit fram en forskningsöversikt som ger en introduktion till vad segregation är, orsaker till segregation och dess konsekvenser. I följande kapitel beskriver vi detta mer ingående.

2.1 Vad pratar vi om när vi pratar om segregation?

I följande avsnitt går Ramboll igenom vad som menas med segregation, hur segregationen tar sig uttryck, vad som vanligtvis mäts i studier om segregation och hur det mäts. Slutligen ger Ramboll en kort beskrivning av hur segregationen har utvecklats över tid i Sverige.

Segregation förekommer på flera arenor

Ordet segregation betyder att människor är avståndsmässigt åtskilda från varandra. Segregation kan förekomma

1 Boverket, 2010

2 Bråmås, 2006; Müller m. fl., 2018

3 Vetenskapsrådet, 2018

på flera arenor, såsom i skolan, på arbetsmarknaden och på bostadsmarknaden. Ofta är det boendesegregation som avses när segregation diskuteras. Boendesegregation betyder att individer eller grupper av individer bor rumsligt separerade från varandra.

Boendesegregation sammanfaller ofta med segregation på andra arenor och olika typer av segregation kan vara ömsesidigt förstärkande. Till exempel talar forskare om att skolsegregation och boendesegregation är sammanflätade eftersom människor med olika socioekonomisk ställning lever segregerat och därmed med närhet till olika skolor.⁴ Eftersom situationen för barn och unga i ett område i allmänhet – och på förskolor och skolor i synnerhet – ofta påverkar familjers flyttmönster går orsakssambandet i båda riktningar.⁵ På samma sätt finns det en koppling mellan boendesegregation och bostadssegregation. Bostadssegregation är den geografiska fördelningen av boendetyper och upplåtelseformer, såsom hyresrätter och bostadsrätter, eller radhus och lägenheter. Eftersom tillgången till olika boendeformer skiljer sig mellan grupper i samhället, förstärks boendesegregationen av bostadssegregation i kombination med en segmenterad bostadsmarknad.⁶

Segregationen är relationell

Segregationen är relationell. Det betyder att det inte är ett bostadsområde, en stadsdel eller en skola som är segregerad, utan hela staden eller regionen. I segregationsdebatten pekas ofta områden med socioekonomiska utmaningar ut som ”segregerade”, men faktum är att studier har visat att det i flera städer i Europa, däribland Stockholm och Oslo, framförallt är socioekonomiskt resursstarka individer som bor allra mest koncentrerat.⁷

Inom segregationsforskningen riktas fokus generellt på vilka som bor i olika bostadsområden och hur individer med olika egenskaper är fördelade över en geografisk yta. Det finns färre exempel på perspektiv som belyser områdenas utformning, hur olika områden i städer hänger ihop⁸, eller hur utveckling i bostadsområden med låg socioekonomisk standard hänger ihop med utvecklingen i mer resursstarka områden.⁹

Segregationen som en dynamisk process

Segregation adresseras i forskning både som en statisk fördelning av grupper av individer över en geografisk yta, och som en dynamisk process där fördelningen förändras över tid. Gentrifiering och residualisering, är exempel på sådana dynamiska segregationsprocesser som studeras i forskningen.¹⁰ Gentrifiering betyder att ett bostadsområde genomgår en social uppdragering, så att resurserna (exempelvis i termer av inkomst eller utbildning) hos de boende i området ökar över tid. Residualisering betyder ungefär det motsatta, att resurser hos boende i ett bostadsområde minskar över tid. Många forskare kopplar samman residualisering med liberalisering av bostadsmarknaden och de konsekvenser det haft för den ekonomiska standarden hos boende i kommunala bostäder.¹¹

Socioekonomisk och etnisk boendesegregation sammanfaller ofta

Boendesegregation studeras genom att välja en egenskap som kopplas till individer, till exempel beroende av ekonomiskt bistånd, för att sedan studera hur individer med dessa egenskaper är fördelade över en geografisk yta. Vilka egenskaper som studeras kan skilja sig åt och beror på vilka dimensioner av segregation som man är intresserad av att undersöka.

Ofta fokuserar forskare på socioekonomi eller etnisk bakgrund när boendesegregation mäts. För att undersöka socioekonomisk boendesegregation går det till exempel att studera fördelningen av individer med en särskild utbildningsnivå, inkomst, eller arbetsmarknadsanknytning. När etniska förhållanden fastställs använder forskare exempelvis inrikes- och utrikesfödd som variabler. Forskning om demografisk segregation som avser skillnader i geografiska fördelningar efter ålder, kön och hushållstyp förekommer också, men är mindre vanligt i såväl den svenska som den internationella forskningen.

Den socioekonomiska boendesegregationen överlappas till stor del av den etniska segregationen och i Sverige har sambandet sedan 1990 förstärkts.¹² Det betyder att vad som kan verka vara etnisk segregation inte nödvändigtvis behöver ha ”etniska” förklaringar, utan kan vara ett resultat av variation i socioekonomiska och demografiska faktorer mellan etniska grupper. Till exempel

4 Holmlund m.fl. och Böhlmark m.fl. 2015

5 Guevara 2014; Vetenskapsrådet, 2018;

6 Wimar, 2018

7 Marcinscak m. fl., 2015.

8 Se exempelvis: Legeby 2008, 2010

9 Se exempelvis: Andersson m.fl., 2009; Bunar, 2011, 2012; Magnusson Turner m.fl., 2008; Semhede 2013 a och b; Stigendal 2011, 2012

10 Se exempelvis: Smith, 2002; Watt, 2008

11 Se exempelvis: Hedin m.fl., 2012; Andersson och Magnusson Turner, 2014

12 Andersson och Holmqvist, 2019.

är nyanlända ofta unga och har en lägre ekonomisk standard, vilket ger dem en sämre position i bostadskonkurrensen. Det leder i sin tur till att de i högre utsträckning koncentreras till områden med socioekonomiska utmaningar.¹³ Samtidigt pekar andra forskare på att den etniska boendesegregationen inte verkar i en neutral kontext utan förstärks av en uppsättning maktförhållanden som skapas och förstärks i samhällets olika sfärer.¹⁴ Molina applicerar ett dekonstruktivistiskt perspektiv, som uppmärksammar aspekter inom svensk etnisk boendeseegrationsforskning. Hon pekar på att socialt konstruerade kategorier såsom kön och ”ras” påverkar människors individuella förutsättningar och behov, socialt och rumsligt. Molina fokuserar i studien på etnisk boendesegregation i synnerhet och pekar på att etniska segregationsprocesser påverkas av ett antal diskriminerande mekanismer som verkar på flera nivåer i samhället.¹⁵

Det finns många sätt att mäta segregation

Det finns många sätt att mäta segregation på. Ett sätt att mäta på är att undersöka fördelningen av exempelvis låginkomsttagare i ett område och jämföra det med den förväntade jämna fördelningen av låginkomsttagare i hela landet. Andra mått som används mäter istället sannolikheten att en individ från en viss grupp möter en person från den egna gruppen eller en annan grupp.¹⁶ Ett annat sätt är att mäta standardavvikelsen för andelen av individer med en viss egenskap, till exempel en viss utbildningsnivå, i olika grannskap. På så sätt fångas den genomsnittliga skillnaden av koncentrationen av en viss grupp mellan olika grannskap.

Segregationen kan även mätas på olika geografiska nivåer. I svensk forskning har ofta SAMS-områden¹⁷ använts. SAMS-områden varierade i storlek mellan städer i Sverige och resultaten från områden blir därför svår att jämföra. SAMS-områdesindelningen kan också göra att segregationen underskattas, eftersom större områden ofta innehåller mindre områden med högre segregation, som döljs i måttet. Statistiska centralbyrån tog i januari 2018 fram en ny regional indelning som heter DeSO – Demografiska statistikområden. DeSO följer läns- och kommungränserna och möjliggör analyser utifrån statistik på mindre geografiska områden. DeSO delar in Sverige i knappt 6 000 områden med mellan 700 och 2 700 invånare i varje område. Indelningen försöker

ta hänsyn till de geografiska förutsättningarna, så att gränser följer exempelvis gator, vattendrag och järnvägar. DeSO-indelningen ska även vara tidsmässigt stabil framåt. Nackdelen med att använda DeSO-indelningen är att denna typ av geografisk indelning introducerades av SCB i januari 2018, vilket skapar hinder för historiska jämförelser bakåt i tiden.

Den socioekonomiska boendesegregationen har ökat över tid i Sverige

Segregationsforskningen pekar på att den socioekonomiska boendesegregationen har ökat i Sverige sedan 1990-talet. Eftersom den socioekonomiska segregationen varierar med konjunkturläget, antal nyanlända och inkomstskillnader i landet, är den svår att dra slutsatser utifrån, särskilt när kortare tidsperioder på ett par år undersöks.¹⁸

Den socioekonomiska boendesegregationen är som mest påtaglig i storstäderna med kranskommuner. Flera studier som jämför socioekonomisk boendesegregation mellan Stockholm, Göteborg och Malmö finner att den är betydande i alla städer och marginellt större i Malmö.¹⁹ Forskningen kan även urskönja en långsiktig ökande trend av segregationen, även om den på kortare sikt fluktuerat med konjunkturläget.²⁰

2.2 Segregationens orsaker

Det är komplext att undersöka orsaker till segregationen. Sannolikt har boendesegregationen inte en förklaringsfaktor, utan är en konsekvens av ett växelspel mellan strukturella och individuella drivkrafter. I följande avsnitt ger Ramboll en sammanfattad, teoretisk beskrivning av de många faktorer som påverkar boendesegregationen.

Ekonomisk och social ojämlikhet är en bidragande orsak till boendesegregation

Ekonomisk ojämlikhet är en bidragande orsak till att boendesegregationen förstärks. När klyftorna i samhället ökar påverkas framförallt personer med låg socioekonomisk standard. Om dessa individer bor koncentrerat så förstärks också de socioekonomiska skillnaderna mellan bostadsområden. Segregationen kan därmed påverkas trots att alla bor kvar på samma ställe. Men segregationen kan även förstärkas ytterligare om människor också

13 Andersson, 2006

14 Molina, 1997

15 Ibid

16 Främst Spatial Isolation Index.

17 Small Areas for Market Statistics, Statistiska Centralbyrån

18 Wimarck, 2018

19 Salonen, Grandner och Rasmusson, 2019

20 Biterman, 2010; Biterman och Franzén, 2007

tvingas flytta till följd av förlorade inkomster eller ökade bostadskostnader.²¹

Sociala resurser såsom sociala nätverk, språkkunskaper och information om regler och möjligheter på bostadsmarknaden är exempel på strukturella faktorer som indirekt påverkar var individer har möjlighet att bosätta sig. På så vis kan personer med lägre ekonomiskt eller socialt kapital ha mer begränsad tillgång till bostadsmarknaden, vilket kan driva på boendesegregation.²² Även direkt diskriminering av särskilda grupper kan påverka boendesegregationen, eftersom vissa grupper kan nekas hyra eller köpa en bostad på grund av deras sociala eller etniska tillhörighet.²³ Att hyresrättsbostadsmarknaden är trång, det vill säga att det finns en högre efterfrågan än utbud av bostäder, riskerar att öka utrymmet för diskriminering.²⁴

Svensk forskning pekar också på gentrifieringsprocesser som en bidragande faktor till segregation. Andersson och Magnusson Turner undersöker i sin studie hur den omfattande avregleringen av bostadsmarknaden under 1900-talet i Sverige påverkat gentrifieringen av Stockholms innerstad, ökat residualiseringen i kommunala bostäder i ytterstadsområdena och på så vis ökat den socioekonomiska segregationen i staden.²⁵ En annan studie över Stockholm, Göteborg och Malmö pekar på gentrifieringsmönster i alla tre städerna under åren 1986–2001.²⁶

Bosättningsmönster styrs främst av resursstarkas preferenser

Även individuella preferenser påverkar flyttmönster. Eftersom begränsningar i tillgång till bostäder minskar valmöjligheter för individer med lägre socioekonomisk ställning, har de som har råd och möjlighet att välja var de bor störst påverkan på boendesegregationen. Det kan antingen handla om att resursstarka individer undviker att flytta in i områden med låg socioekonomisk standard eller att individer flyttar från bostadsområden när de fått det bättre. I svensk forskning finns störst evidens för att det är undvikandet av områden med ett visst rykte eller socioekonomisk standard som främst är avgörande när individer väljer var de ska bo.²⁷

Forskare som studerar flyttmönster och individuella preferenser fokuserar också på hur flyttmönster hos

inrikes- och utrikesfödda påverkar och driver den etniska segregationen. Enligt forskningen finns en stark rumslig separation mellan individer med inrikes födda föräldrar och nästan alla andra etniska grupper, men framförallt icke-europeiska invandrade, i Sverige. Det är därmed inte olika etniska minoritetsgrupper som bor separerat från andra etniska grupper, utan snarare bor de separerat från inrikes födda. Bråmås undersöker hur den svenska majoritetsbefolkningen påverkat segregationen i ett antal svenska städer under 1990-talet och finner stöd för fenomenet "white avoidance". Den drivande orsaken till segregationen i de studerade städerna är låga nivåer av inflyttning till bostadsområden med en hög koncentration av utrikes födda, snarare än höga nivåer av utflyttning ur områdena. Antalet som flyttade ut ur områdena var ungefär jämnt fördelat mellan majoritetsgruppen och invandrargrupper.²⁸ En nyligen publicerad studie finner liknande resultat, där svenskar undviker att flytta in i områden som domineras av etniska minoriteter.²⁹

2.3 Segregationens konsekvenser

Forskningen om konsekvenserna av segregation är bred och återfinns inom många forskningsfält. Vanligast är att fokusera på de effekter som boendesegregationen har på individuella utfall, såsom utbildning eller inkomst. De konsekvenser som boendesegregation har på individer kallas inom forskningen för grannskapseffekter. Förutom att påverka livschanser finns en del teorier om vad som får staden att hålla samman och hur möjligheten att möta andra människor påverkar lagar och institutioners legitimitet.

Konsekvenser av segregation kan också studeras på områdes- eller samhällsnivå, där forskare försöker svara på vad det innebär för ett helt samhälle att individer med olika egenskaper och bakgrunder bor koncentrerat och separerat ifrån varandra. Till segregationsforskningen återfinns också studier inom exempelvis politisk filosofi och sociologi, där segregation studeras utifrån teoretiska, politiska eller moraliska perspektiv.

Ramboll inleder kapitlet med en övergripande diskussion utifrån olika perspektiv på hur segregation påverkar samhället. Därefter ges en beskrivning av forskning om hur grannskapseffekter påverkar individens livsvillkor i

21 Brandén, 2018

22 Skifter Andersen m. fl., 2013

23 Wimarck, 2018; Skifter Andersen m. fl., 2013

24 Se till exempel: Bråmås, Andersson och Solid, 2006

25 Andersson och Magnusson Turner, 2014

26 Hedin m. fl., 2012

27 Bråmås, 2006; Muller m. fl., 2018

28 Bråmås, 2006

29 Muller m. fl., 2018

termer av utbildning, deltagande på arbetsmarknaden, hälsa, politiskt deltagande och brottslighet. Till sist ges en kort beskrivning av de mekanismer som tros ligga bakom grannskapseffekter.

Konsekvenser för samhället

Flera forskare i Sverige och internationellt har funnit negativa sociala problem kopplade till segregation. Exempelvis lyfts skolegregationen som en negativ konsekvens som är tätt sammankopplad med boendesegregation. Den geografiska koncentrationen av låg- eller höginkomsttagare och det faktum att barn går i skolan nära sina hem, kan leda till att skolegregation som i sin tur kan leda till segregation på arbetsmarknaden.³⁰ En annan konsekvens av segregation (på flera arenor) är att sociala nätverk riskerar att bli homogena, vilket leder till att vissa grupper får svårare att exempelvis få tips om lediga jobb. En följdkonsekvens kan bli att företag anställer homogena grupper av individer och att rekryterare missar att anställa personer som har rätt kompetens men inte finns inom deras befintliga sociala nätverk. Segregation kan därmed även leda till svårigheter för företag att rekrytera personer med bäst kompetens och minska företagets möjligheter att växa och konkurrera.

Forskare intresserade av frågor som mångkulturalism³¹ diskuterar om boendesegregation bör ses som en negativ kraft, eller om det finns positiva effekter av att människor som är olika varandra separeras från varandra geografiskt. Till den första gruppen hör främst argumentet att om segregation innebär att människor med annan härkomst inte möter individer från andra grupper i samhället, så får det konsekvenser för samhällets integration, vilket är negativt.³² Forskare som hör till den andra gruppen hypotiserar bland annat att segregation kan ha positiva effekter för nyanlända, eftersom den rumsliga koncentrationen av människor med samma bakgrund kan leda till ökad organisering inom grupperna och därmed politiskt inflytande.³³

Konsekvenserna av segregation kan också ses ur ett moraliskt eller politiskt perspektiv. Inom discipliner såsom politisk filosofi har forskare argumenterat för att segregationen kan betraktas som orättvis om det leder till att olika grupper av människor har olika möjligheter

att till exempel tillgodogöra sig utbildning eller få ett arbete (vilket studier om grannskapseffekter visar, se kap "Grannskapseffekter"). Om politiken syftar till att utjämna orättvisor, så finns det anledning att arbeta för att minska segregation.³⁴ Ett annat argument är att sortering av människor efter olika kategorier riskerar att leda till att de också värdesätts olika. Det finns flera exempel på sociologiska studier som visar på hur grupperingar uppstår av segregation, vilket gör att samhällen slits isär.³⁵

Segregationen kan också påverka den sociala mobiliteten inom städer. Nieuwenhuis m.fl. undersöker i en studie med longitudinella data för åren 2001–2011 den sociala mobiliteten, definierat som flyttmönster mellan bostadsområden med olika socioekonomisk standard³⁶, i fyra europeiska länder: Sverige, Nederländerna, Storbritannien (England och Wales) och Estland. Författarna undersöker särskilt möjligheten att flytta från ett område med högre andel mottagare av ekonomiskt bistånd till ett område med en lägre andel. Författarna finner att den sociala mobiliteten, är som högst i Sverige och Nederländerna, där de ekonomiska skillnaderna också är som minst, jämfört med de andra studerade länderna. I samtliga studerade länder tenderar individer som bor i områden med högst och lägst ekonomisk standard att vara som minst mobila jämfört med individer som bor i mer blandade områden.³⁷

Andra teorier om de samhälleliga effekterna av segregation rör hur segregationen påverkar sammanhållningen i samhället, hur människor ser på varandra och interagerar med varandra. Det finns flera exempel på studier som undersöker hur tilliten till andra människor ökar eller minskar om individer bor och rör sig runt människor som liknar dem själva med hänsyn till exempelvis inkomst eller härkomst.³⁸ Det finns även inom forskningen en diskussion om huruvida etnisk mångfald minskar tilliten mellan människor och till institutioner (initierat av Putnam³⁹). Putnams idé generade en mängd forskning som inte kunde bekräfta teorin men som pekade på att koncentrerad fattigdom snarare än etnisk mångfald påverkar tilliten till myndigheter och det civila samhället negativt.⁴⁰

Vidare har sambandet mellan mångfald, segregation och tillit studerats empiriskt av flera forskare, som intresserat

30 Se exempelvis Harris och Jones, 2020

31 Ett sociologiskt och kulturteoretiskt uttryck som betyder att flera etniska grupper med olika kulturer samlas (på olika arenor)

32 Garcés-Mascareñas och Penninx, 2016

33 Se exempelvis: Marcuse, 1997; Häussermann et al., 2008)

34 Fainstein, 2010

35 Goffman 1963; Elias och Scottson, 2010

36 Mätt i andel individer som mottar ekonomiskt bistånd

37 Nieuwenhuis m.fl., 2020

38 Se exempelvis: Berg och Johansson, 2016; Delhey och Newton, 2005

39 Putnam, 2007

40 Se exempelvis: Sturgis m.fl., 2011

sig särskilt för interaktionen mellan minoritet- och majoritetsgrupper.⁴¹ Bland annat har man funnit att tillit är lägre i samhällen med stora minoritetsgrupper som är separerade från majoritetsgrupper. Därför leder segregationen av minoritetsgrupper till mindre tillit eftersom det leder till mindre interaktion mellan olika grupper i samhället.

Tilliten kan också bestå av generaliserad tillit till institutioner.⁴² Som vi diskuterar vidare under kapitlet ”Grannskapseffekter”, visar flera studier på att höga nivåer av segregation är sammankopplat med låga nivåer av politisk delaktighet.

Konsekvenser på individnivå - grannskapseffekter

Med hjälp av statistik går det enkelt att konstatera att bostadsområden skiljer sig åt vad gäller exempelvis inkomst, arbetslöshet, utbildning, hälsoutfall och politiskt engagemang. Men vad vet vi om vilken påverkan ett område med stark koncentration av exempelvis låginkomsttagare har på individers livschanser? Boendesegregation behöver i sig inte vara ett problem för individer om det inte också påverkar livschanserna. Forskning om hur segregation påverkar individers livschanser, s.k. grannskapseffekter, får därför en central roll när vi försöker förstå boendesegregation och dess konsekvenser.

Att försöka etablera grannskapseffekter är metodologiskt utmanande. Utmaningarna rör i huvudsak att fastställa den kausala riktningen på sambandet mellan boendesegregation och skilda livsvillkor. Det vill säga: hur kan vi fastställa att variationer i utfall hos olika individer inte handlar om att människor med liknande egenskaper bor nära varandra utan att segregationen i sig påverkar livsvillkoren? Grannskapseffekter är ofta svaga efter att man kontrollerat för individuella faktorer såsom inkomst, ålder, föräldrars utbildningsnivå eller egen utbildningsnivå. En framträdande amerikansk studie⁴³ använder sig av ett experiment där slumpmässigt utvalda familjer i områden med socioekonomiska utmaningar valdes ut och gavs möjlighet att flytta medan andra familjer bodde kvar. Författarna jämför sedan barnens framtida socioekonomiska utfall och finner stora skillnader i utbildning och inkomst flera år senare.

En annan källa till varierande resultat i forskningen om grannskapseffekter är variationer i metoder för att mäta

grannskapet och boendesegregationen. Definitionen av ett vad ett grannskap är skiljer sig åt mellan studier, vilket får konsekvenser för resultatet och gör att studier är svåra att jämföra med varandra. Exempelvis kan ett grannskap definieras efter administrativa gränser, eller utifrån ett antal av en individs närmsta grannar, baserat på folkbokföringsadressen.⁴⁴ Grannskapseffekterna har bland annat visat sig bli olika stora beroende på vilken storlek på grannskapet som används. Administrativa gränser är inte alltid lika de som de boende uppfattar som grannskap. Effekternas storlek beror också på vad i området, exempelvis andelen högutbildade, utlandsfödda och ensamstående, som antas påverka det tänkta utfallet.

Majoriteten av forskare som studerar konsekvenserna av segregation fokuserar på konsekvenser på individnivå. Grannskapseffektstudier undersöker, med hjälp av statistiska korrelationsanalyser, sambandet mellan boende och olika slags sociala utfall. Mest vanligt är att studera konsekvenserna av segregation på utbildningsnivå och skolresultat. Forskning om grannskapseffekter studerar främst de negativa konsekvenserna av att bo i områden med hög andel födda i utomeuropeiska eller områden med socioekonomiska utmaningar. Men det ska tilläggas att konsekvenserna kan vara positiva - till exempel har forskare funnit att bo med andra utrikes födda från samma land kan vara positivt för den enskilde i de fall där gruppens socioekonomiska ställning är relativt stark.⁴⁵ Majoriteten av studierna visar dock negativa konsekvenser av grannskapet på individers livsmöjligheter.⁴⁶

Vad man mäter spelar också roll för utfallet och vad vi vet om grannskapseffekter. Den typen av metodologisk ansats som dominerar i forskningen om segregationens konsekvenser innebär en begränsning till utfall som är kvantifierbara. Ett exempel är forskning om grannskapseffekter på hälsoutfall, som i hög grad fokuserar på utfall såsom hjärt-kärlsjukdomar och diabetes och än mindre på psykisk hälsa, som är betydligt svårare att mäta. Det är därmed viktigt att påminna sig om att avsaknaden av ett robust statistiskt samband inte nödvändigtvis innebär att effekten på det givna utfallet inte existerar. Därtill pekar forskare inom segregationsfältet på att insikterna om grannskapseffekter sällan kopplas samman till andra studier av kvalitativ natur. Det gäller särskilt orsakerna till grannskapseffekter, de mekanismer som leder till att individer påverkas av sitt bostadsområde. Vi ger en kort

41 Uslaner, 2006; Stolle m.fl., 2013.

42 Delhey och Newton, 2005

43 Chetty, Hendren och Katz, 2016

44 Se exempelvis: Östh, Clark, och Malmberg 2015.

45 Edin m.fl., 2003; Andersson m.fl. 2014

46 Wimark, 2018

beskrivning av de teoretiska beskrivningarna mekanismerna bakom grannskapseffekter i nästkommande avsnitt.

Trots ovan presenterade svårigheter är forskare relativt överens om att grannskapseffekter finns och att boendesegregationen därmed påverkar individers livschanser. Däremot är det troligt att faktorer som egen förmåga, föräldrarnas sociala standard och nuvarande livssituation, generellt sett har en större betydelse än bostadsområdet för exempelvis chanserna att få ett arbete. Det är också troligt att de negativa effekterna uppstår först vid en viss nivå på segregationen. Här är resultaten från europeiska studier blandade.⁴⁷

Det finns exempel på studier som följer kohorter av individer under en längre tid. En sådan typ av design tar hänsyn till några av de metodologiska utmaningar som presenteras ovan. Genom att följa kohorter av individer under flera år av deras liv har flera forskare funnit att växa upp i grannskap med en viss socioekonomisk standard påverkar individers framtid i termer av inkomst, arbetslöshet och beroende av ekonomiskt bistånd.⁴⁸ I flera studier har forskare funnit att det grannskap som individer bor i under uppväxten även påverkar var individer bor som vuxna. Därmed kan utanförskapet förstärkas över tid för individer som bor i grannskap med socioekonomiska utmaningar under uppväxten, eftersom de fortsätter att göra det även senare i livet.⁴⁹ Som beskrivs i förgående avsnitt, har forskare även funnit att individer boende i bostadsområden med hög socioekonomisk standard, tenderar att flytta i lägre utsträckning än individer boende i bostadsområden där den socioekonomiska standarden är närmare medel.⁵⁰

Många forskare har pekat på att grannskapseffekter är särskilt framträdande för barn och unga eftersom de tillbringar mer tid i sitt närområde.⁵¹ Svenska studier som studerat individdata för hela Stockholms population mellan åren 1990 och 2008, visar på att den socioekonomiska sammansättningen av det bostadsområde ett barn bodde i innan de flyttade hemifrån är starkt korrelerat med standarden på det bostadsområden de bor i 5, 12 och 18 år senare. Barn som bor med deras föräldrar i områden med socioekonomiska utmaningar kommer

sannolikt att bo i ett liknande område senare i livet.⁵²

Grannskapseffekter på individuella utfall

Som beskrivet ovan finns det betydande metodologiska utmaningar med att mäta effekten av grannskapet på individuella utfall. Nedan ger vi en sammanfattning av de effekter som belagts i forskningen. Notera att studierna har skilda angreppssätt för att hantera metodologiska utmaningar, med varierande resultat. Att stödet för särskilda utfall är starkt eller svagt kan därmed bero på flera faktorer: att de har studerats i lägre utsträckning, eller att forskningen mer eller mindre framgångsrikt tagit hänsyn till eventuella bias.

Grannskapet påverkar utbildningsnivå och skolresultat:

Att grannskapet påverkar utbildningsnivå och skolresultat har relativt starkt stöd i forskning. Att vara bosatt i ett bostadsområde med en hög andel utrikes födda, en hög andel med ekonomiskt bistånd, samt med en hög andel ensamstående föräldrar har visat sig ha en negativ påverkan på betyg, sannolikhet att läsa färdigt gymnasiet och att påbörja en högskoleutbildning.⁵³ Detta har även visat sig stämna när forskare kontrollerar för självselektion, genom att studera kohorter av individer som bott i ett bostadsområde under en längre tid och inte har flyttat.⁵⁴

Grannskapet har betydelse för individers hälsa:

Forskning visar att segregationen har betydelse för individers hälsa. Ett antal svenska studier har visat på grannskapseffekter på diabetes⁵⁵, sjukhusinläggningar⁵⁶, hjärt-kärlsjukdomar⁵⁷ och cancer.⁵⁸

Det finns även forskning som visar på att den fysiska miljön i ett område kan påverka individers hälsa. En litteraturoversikt som inkluderat omkring 8 000 studier visar att möjligheter att kunna promenera i området, tillgång till grönområden samt tillgång till bekvämligheter och kollektivtrafik påverkar individers hälsa och välmående. Exempelvis bidrar närhet till bekvämligheter och kollektivtrafik till psykiskt välmående och fysisk aktivitet.⁵⁹

47 Forte, 2017

48 Se exempelvis Chetty m. fl., 2016; Urban, 2019

49 Van Ham, 2014; Hedman m. fl. 2015

50 Nieuwenhuis m.fl., 2020

51 Wheaton och Clark, 2003; Hedman m. fl., 2015

52 Hedman m. fl., 2015

53 Se exempelvis: Andersson och Subramanian, 2006; Bygren och Szulkin, 2010; Brännström, 2008; Brännström och Rojas, 2012.

54 Andersson och Malmberg, 2015; Malmberg m. fl., 2014; Böhlmark och Willén, 2017

55 White m. fl., 2016

56 Björkegren, 2018

57 Merlo m. fl., 2013

58 Stjärne m.fl. 2006; Li m. fl., 2012

59 Ige-Elegbede, m.fl., (2020)

Det verkar också som att individer som bor i områden med socioekonomiska utmaningar har ett högre hälsoriskbeteende, i synnerhet vad gäller tobakskonsumtion, alkoholkonsumtion, fysisk inaktivitet samt låg konsumtion av grönsaker och frukt.⁶⁰ Det finns ännu begränsat empiriskt stöd för vad som, i sin tur, kan tänkas påverka hälsoriskbeteenden. Påverkansfaktorer som lyfts är tillgänglighet och pris på hälsosam mat och fritidsaktivitetsanläggningar, samt sociala faktorer såsom normativa attityder mot hälsosamt beteende och socialt stöd. En studie har funnit att de som bor i områden definierade som socioekonomiskt utmanade upplever i lägre grad att deras bostadsområden främjar hälsosamt beteende, jämfört med boende i mer välbärgade områden. Även upplevd stress, som en konsekvens av att bo i områden med socioekonomiska utmaningar, lyfts som en potentiell faktor.⁶¹

Mycket tyder på att grannskapet påverkar arbetsmarknadsanknytning:

Att undersöka grannskapets påverkan på arbetsmarknadsanknytning är särskilt utmanande, eftersom en individs position på arbetsmarknaden sannolikt påverkar vilket grannskap en person har råd att bo i. Därmed är det svårt att belägga riktningen på orsakssambandet, även om arbetsmarknadsanknytning verkar höra samman med den socioekonomiska sammansättningen i det bostadsområde individen bor.⁶²

Ett antal studier pekar på att individer som växer upp i grannskap där många vuxna tar emot ekonomiskt bistånd med högre sannolikhet själva tar emot det.⁶³ Även förvärvsinkomsten har visat sig påverkas av andelen låginkomsttagare i grannskapet.⁶⁴ Studier har även visat att individer utan sysselsättning snabbare kommer i arbete i områden där arbetslöshetsnivåerna är relativt låga.⁶⁵

Grannskapet påverkar benägenheten att rösta på främlingsfientliga partier:

Grannskapet verkar även ha en viss inverkan på individers röstbeteende och politiska engagemang. Såväl internationell som svensk litteratur pekar mot att stödet för

högerpopulistiska partier är särskilt starkt i socioekonomiskt svaga områden samt i områden med en hög andel utrikes födda.⁶⁶ Sambandet är särskilt starkt i områden som präglas av hög arbetslöshet.⁶⁷ Studier pekar också på att individer som bor i socioekonomiskt utmanade områden i Stockholm har lägre grad av politiskt engagemang.⁶⁸

Grannskapet kan påverka uppfattningen av trygghet:

Forskningen om grannskapets påverkan på att bli utsatt för brott och för att själv begå brott går isär. Medan en del forskare har funnit ett samband mellan bostadsområdets sammansättning och överrisken att bli utsatt för stöldbrott eller skadegörelse⁶⁹ finner andra forskare inget sådant samband efter att ha kontrollerat individuella bakgrunds faktorer.⁷⁰ Bostadsområdet har däremot visat sig ha en påverkan på rädslan för att utsättas för brott.⁷¹ Det har även styrkts i kvalitativa studier, som stärker att exempelvis negativ rapportering från vissa områden i media kan påverka hur individer bildar sin uppfattning av området, som i sin tur påverkar hur de rör sig i området.⁷²

Den fysiska utformningen av ett område påverkar även individers uppfattning av trygghet. En studie visar exempelvis att ett områdes "gångbarhet"⁷³ påverkar individers sociala kapital⁷⁴, både det verkliga kapitalet och det upplevda. Ett mindre gynnsamt utformande av ett grannskap och ett dåligt underhåll av ett område kan förmedla negativa budskap om lokala normer, säkerhet och förtroende. Enligt studien spelar det därför roll hur den fysiska miljön i ett område utformas.⁷⁵

Mekanismerna bakom grannskapseffekter

Vi vet en del kring hur boendesegregationen påverkar livsvillkor, men mindre om varför människor påverkas av att leva åtskilt från varandra. För att med framgång arbeta kompensatoriskt för att minska de negativa konsekvenserna av segregation, behöver vi veta mer om de mekanismer som gör att människor har olika

60 Algren m fl., 2015

61 Mackenbach m fl., 2016

62 Brandén, 2018

63 Se till exempel: Biterman, 2010; Mood, 2010; Andersson och Malmberg, 2018

64 Andersson, 2007; Hedman och Galster, 2013

65 Hedström m. fl., 2003

66 Rydgren och Ruth, 2013

67 Strömblad och Malmberg, 2015

68 Strömblad, 2003

69 Wikström, 1991

70 Se till exempel: Biterman, 2010; Wikström, 1991; Malmberg m. fl., 2013; Malmberg m. fl., 2013; Nilsson och Estrada, 2007

71 Eriksson, 2009

72 Stjernborg, 2016; Nilsson och Estrada, 2007; Esaiasson, 2019

73 Engelska: walkability

74 I studien definieras socialt kapital som individer som har en viss grad: tilltro till andra människor, ömsesidighet, samhälleligt engagemang, vänlighet, stöd från andra och sociala nätverk.

75 Wood, m.fl., (2012)

förutsättningar i skolan eller på arbetsmarknaden beroende på var de bor. Nedan ges en kort presentation av de teoretiska förklaringar till att grannskapseffekter uppstår som forskningen har pekat på.

En potentiell mekanism som lyfts i forskningen är att områden med socioekonomiska utmaningar stigmatiseras i media och på andra arenor i samhället. Ett områdes dåliga rykte riskerar då att påverka de som bor där i exempelvis rekryteringsprocesser eller i möten med skola, vård och omsorg.⁷⁶

Andra lyfter fram att platsers geografiska placering avskilt eller långt ifrån viktiga funktioner i staden, kan påverka förutsättningarna för arbetslösa att finna arbete inom en rimlig pendlingstid (för en genomgång av forskning på området, se kapitel 4). Därtill kan vissa privata, offentliga och ideella organisationer saknas eller ha dragit sig tillbaka från vissa grannskap.

Även kvaliteten på institutioner såsom vård, skola och omsorg kan variera mellan områden. Exempelvis kan skolor i områden med låg socioekonomisk standard blir mindre attraktiva arbetsplatser med lägre kompetens och högre personalrörlighet.⁷⁷ Fysiska faktorer inom bostadsområdena kan också förklara att grannskapseffekter uppstår. Exempelvis kan bostadsområden med socioekonomiska utmaningar vara lokaliserade där miljörisker såsom buller eller utsläpp till luft och vatten är som störst, vilket påverkar individers hälsa. Den fysiska miljön i termer av illa underhållna fastigheter, lyfts också som en orsak till att individers fysiska och psykosociala hälsa påverkas negativt av omgivningen.⁷⁸

Även den sociala miljön, där attityder och beteenden hos individer som bor i närheten kan innebära att individer påverkas av det bostadsområde de är bosatta i. Exempelvis har man funnit att bristande sociala nätverk, negativa socialiseringsprocesser och bristande social infrastruktur påverkar jobbsökarstrategier och attityder gentemot arbete.⁷⁹ Andra studier har funnit positiva effekter på förvärvsinkomster och egenföretagande för utrikes födda individer med låg inkomst av att bo nära utrikes födda personer från samma land.⁸⁰

76 Backvall, 2019; Esaiasson, 2019

77 Guevara, 2014

78 Galster, 2012

79 Pinkster, 2009; Galster m. fl., 2008

80 Edin m. fl., 2013; Andersson och Hammarstedt, 2011

3. Nulägesanalys av den socioekonomiska segregationen i skåne

Ramboll har analyserat den socioekonomiska segregationen i Skåne. Med hjälp av ett socioekonomiskt index, som sammanväver flertalet indikatorer som återspeglar socioekonomi och utanförskap, analyserar Ramboll hur koncentrationer av individer med varierande socioekonomisk ställning är fördelade i regionen.

Kapitlet inleds med en kort bakgrund till hur segregationen utvecklats i Skåne enligt tidigare studier. Därefter beskrivs hur segregation vanligtvis mäts, följt av Rambolls index samt den metod som använts för att analysera socioekonomi. Slutligen beskrivs resultaten från nulägesanalysen av den socioekonomiska segregationen i Skåne.

3.1 Tidigare studier om socioekonomisk segregation i Skåne

Region Skåne publicerade 2015 en studie genomförd av forskare vid Lunds universitet och Uppsala universitet som undersöker den socioekonomiska boendesegregationen i Skåne mellan åren 1995 och 2010. I studien finner

forskarna att segregationen ökat under tidsperioden som studeras. Det är särskilt den ekonomiska segregationen som ökat, mätt i disponibel inkomst, där individer med låg inkomst i högre utsträckning än tidigare bor nära andra med låg inkomst. Den rumsliga uppdelningen av resursstarka och resurssvaga individer är påtaglig och flera stadsdelar sticker ut som särskilt präglade av socioekonomiska utmaningar.

I studien framkommer att andelen arbetande i Skåne är lägre än i Sverige generellt, samt att Skåne har haft en sämre utveckling jämfört med resten av Sverige. Men studien visar även att individers ställning på arbetsmarknaden är relativt jämnt fördelat över Skåne-regionen. I rapporten framkommer även att försörjningsstöd⁸¹ är starkt geografiskt koncentrerat. Däremot verkar de geografiska variationerna i utbildningsnivå jämnats ut under tidsperioden.⁸²

81 Benämns i rapporten som socialbidrag

82 Boendesegregation i Skåne, 2015

3.2 Utgångspunkter för att mäta och analysera socioekonomisk segregation

För att kunna analysera den socioekonomiska segregationen i Skåne och hur denna kan motverkas behöver segregationen kartläggas. I Sverige saknas ett enhetligt och officiellt sätt att mäta och följa upp hur segregationen ser ut och har utvecklats. Vidare saknas det även en allmängiltig definition av socioekonomi och socioekonomisk segregation. Det finns därmed en stor variation av variabler för att definiera begreppet socioekonomi i forskning som berör socioekonomisk segregation. Vanliga dimensioner som används inom forskningsfältet är utbildningsnivå, inkomst, mottagare av ekonomiskt bistånd, eller arbetsmarknadsanknytning.⁸³ Vilken definition man använder beror på flera faktorer såsom tillgängliga data, eller hur man väljer att definiera innan- eller utanförskap. Det finns även studier som tillämpar ett socioekonomiskt index för att mäta segregation. Ett index väger samman flera dimensioner av socioekonomisk standard och syftar till att skapa en mer mångdimensionerad bild av socioekonomi, jämfört med om man utgår ifrån en eller två variabler. Exempelvis kan socioekonomi definieras i termer av materiella resurser såsom inkomst och boendestandard, men kan även innebära förutsättningarna för att skaffa sig resurser, såsom utbildning och ställning i arbetslivet. Eftersom segregationen enligt forskning påverkar individens livsvillkor ur ett bredare perspektiv, är en studie om situationen med hänsyn till socioekonomi förtjänt av en bred definition av socioekonomi.

Variationer i definitionen av socioekonomi innebär att man bör vara försiktig när man jämför resultat från olika studier med varandra, särskilt om man vill uttala sig om förändringar i socioekonomisk segregation över tid. Om man exempelvis definierar socioekonomi som mottagande av olika typer av ekonomiskt stöd, är det viktigt att ta hänsyn till eventuella förändringar i socialförsäkrings-systemet som kan ha skett under tiden man studerar.

3.3 Rambolls socioekonomiska index

Ramboll har tagit fram ett socioekonomiskt index för att mäta den socioekonomiska segregationen i Skåne. Syftet med att skapa ett index för att mäta socioekonomisk

segregation är att fånga flera dimensioner av segregation och utanförskap. Segregation är komplext och att inkludera flera aspekter av socioekonomi tar hänsyn till flera faktorer som påverkar individer och samhället. De indikatorområden som ingår i Rambolls index är inkomst, arbetsmarknad, bostad, utbildning och hälsa. Ett index som väver samman flera variabler ökar förståelsen för socioekonomi i regionen utifrån en bred definition och fångar flera dimensioner av socioekonomi. En sådan analys ger en övergripande bild, men om man är intresserad av ett särskilt, mer renodlat samband fungerar det sämre. För en sådan analys behöver indikatorerna i indexet analyseras var för sig. Fördelen med ett index är därmed att det ger en mer övergripande förståelse, vilket innebär nackdelen att analysen är på en mindre detaljerad nivå och ger sämre förutsättningar för en djupare kunskap om hur enskilda variabler påverkar socioekonomisk ställning.

Indexet baseras på tio indikatorer på socioekonomi från scb och delmos uppföljningsystem

Det socioekonomiska indexet baseras på det nationella uppföljningssystem som Delegationen mot segregation (Delmos) utvecklar tillsammans med SCB för att följa den socioekonomiska segregationen och dess utveckling⁸⁴ (se beskrivning i Bilaga 2 Metod). Vårt index utgår från en relationell definition av segregation. Det innebär att vårt index syftar till att kartlägga koncentrationer utifrån perspektivet att ett helt geografiskt område, så som stad eller region, är segregerad. Därmed är vårt fokus inte enbart att identifiera utsatta områden, utan även att fånga koncentrationer av individer med egenskaper kopplade till hög socioekonomisk standard.

I Bilaga 2 Metod presenteras samtliga indikatorer för indexet. I samråd med Region Skåne har listan begränsats till de variabler som finns tillgängliga på den nivå som SCB gör sin geografiska indelning (DeSO). Det socioekonomiska indexet är beräknat för 2018, som vid studiens genomförande är det senaste tillgängliga året för DeSO-statistik. För att konstruera indexet för socioekonomi har Ramboll använt en metod som har utarbetats i en tidigare studie⁸⁵ och har även tillämpats i flera publicerade forskningsartiklar.⁸⁶ Metoden finns närmare beskriven i Bilaga 2 Metod. I korthet innebär indexeringen att varje DeSO-område tillskrivs ett indexvärde genom att sammanväga tio indikatorer på socioekonomisk ställning.

83 Se kapitel 1

84 Delmos, 2020

85 Multiple Inference and Gender Differences in the Effects of Early Intervention: A Reevaluation of the Abecedarian, Perry Preschool, and Early Training Projects” (Andersson, 2008).

86 Se exempelvis Haushofer and Shapiro (2016) “The short-term impact of unconditional cash transfer to the poor: experimental evidence from Kenya”. In: The Quarterly Journal of Economics 131.4, pp. 1973–2042”

Ramboll har tagit fram socioekonomiskt index för 822 områden i skåne

Genom metoden har Ramboll tagit fram ett index för socioekonomisk ställning för samtliga DeSO-områden i hela Skåne. DeSO står för Demografiska statistikområden och är SCB:s indelning av geografiska områden. DeSO delar in Sverige i knappt 6 000 områden med mellan 700 och 2 700 invånare i varje område. Det finns 822 DeSO-områden i Skåne som fördelar sig över Region Skånes 33 kommuner (2018). Av samtliga DeSO-områden ligger cirka en fjärdedel (193) i Malmö kommun, följt av Helsingborgs kommun (81) och Lunds kommun (75).

DeSO-indelningen försöker ta hänsyn till de geografiska förutsättningarna, så att gränser följer exempelvis gator, vattendrag och järnvägar. DeSO-indelningen ska även vara tidsmässigt stabil framåt, vilket gör att analysen kan användas även i framtiden när nya data blir tillgängliga. Nackdelen med att använda DeSO-indelningen är att denna typ av geografisk indelning introducerades av SCB i januari 2018, vilket skapar hinder för historiska jämförelser bakåt i tiden.

3.4 Metod för att analysera socioekonomi

Baserat på indexet delar Ramboll upp de 822 DeSO-områdena i fyra ungefär lika stora grupper. Grupperna består av 205 eller 206 DeSO-områden. Områdena har vidare delats in i grupper genom att rangordna samtliga DeSO-områden efter hur högt de hamnar på indexets skala, alltså efter inbördes ranking.⁸⁷ Den första gruppen (grupp 1) är därför den fjärdedel (0–25 percentilen) av områden med lägst socioekonomiskt index, medan den fjärde gruppen är de DeSO-områdena med högst socioekonomisk standard (75–100 percentilen). Indelningen innebär att grupperna sätts i relation till övriga områden i regionen. Att ett område hamnar i den lägsta gruppen innebär att områdets socioekonomiska standard är lägre än tre fjärdedelar av de andra DeSO-områdena i Skåne. Detta betyder dock inte att området nödvändigtvis har låg socioekonomisk standard i relation till områden i hela Sverige, och särskilt inte i världen. I och med att gruppindelningen är relativ så innebär det att om flera områden höjer sin socioekonomiska standard kan ett område med oförändrad socioekonomi hamna i en lägre grupp. Ramboll har valt att göra indelningen i fyra grupper för att underlätta möjligheten till grafisk analys genom kartbilder (se till exempel Figur 1. Karta över den socioekonomiska segregationen i Skåne) men utan att förlora möjligheten till nyansskillnader.

I Tabell 2. Medelvärden av det socioekonomiska indexets underliggande indikatorer, per grupp (1–4) inom indexet och Tabell 3. Medelvärden av det socioekonomiska indexets underliggande indikatorer, per grupp (1–4) inom

Tabell 1. Fördelning av DeSO-områden och befolkning för de största kommunerna

Kommun	Antal DESO-områden	Befolkning
Malmö	193	339 313
Helsingborg	81	145 415
Lund	75	122 946
Övriga kommuner	473	754 490
Totalt	822	1 362 164

87 Detta innebär att man delar in områden efter vilken percentil de är i.

indexet redovisas medelvärden av indexets tio underliggande indikatorer för de fyra grupperna.

I tabellerna går det att utläsa de underliggande skillnader som finns mellan grupperna. Ett exempel är indikatorn långtidsarbetslösa (kolumnen längst till höger i Tabell 1. Fördelning av DeSO-områden och befolkning för de största kommunerna). För DeSO-områden som tillhör grupp 1 (låg socioekonomisk ställning) är i genomsnitt 3,3 procent av de boende i DeSO-området långtidsarbetslösa. I DeSO-områden som tillhör grupp 4 (hög socioekonomisk ställning) är i genomsnitt 1,4 procent långtidsarbetslösa. Ett annat exempel är indikatorn för hälsa - ohälsotalet (kolumn 5 i Tabell 3). Ohälsotalet mäter det genomsnittliga antalet sjukdagar under ett år bland populationen 16-64 år.⁸⁸

I de DeSO-områden med lägst värde på det socioekonomiska indexet (grupp 1) är ohälsotalet 31,5 dagar, medan det i grupp 4 är 15,2 dagar.

Det bör poängteras att tabellerna redovisar medelvärden per grupp, men att vart och ett av DeSO-områdena kan avvika ifrån medelvärdet i respektive grupp. Ett enskilt DeSO-område kan exempelvis ha högre andel förvärvsarbete än ett annat DeSO-område, men ha sämre värden på andra indikatorer och därför tillfalla en lägre socioekonomisk grupp. Indexet fungerar därför som en sammanvägning av flera indikatorer som återspeglar socioekonomisk ställning.

Tabell 2. Medelvärden av det socioekonomiska indexets underliggande indikatorer, per grupp (1–4) inom indexet

Grupp inom socioekonomiskt index	Medelvärde unga som varken arbetar eller studerar, andel	Medelvärde behörig till yrkesgymnasium, andel	Medelvärde behörig till högskola, andel	Medelvärde eftergymnasial utbildning, andel	Medelvärde långtidsarbetslösa, andel
Grupp 1	14,7 %	70,7 %	50,2 %	29,3 %	3,3 %
Grupp 2	11,0 %	84,8 %	59,5 %	35,6 %	1,9 %
Grupp 3	9,7 %	87,9 %	71,3 %	44,7 %	1,5 %
Grupp 4	8,8 %	94,8 %	80,6 %	57,0 %	1,4 %
Genomsnitt samtliga grupper	11,1 %	84,5 %	65,6 %	41,9 %	2,1 %

Tabell 3. Medelvärden av det socioekonomiska indexets underliggande indikatorer, per grupp (1–4) inom indexet

Grupp inom socioekonomiskt index	Medelvärde trångbodda hushåll, andel	Medelvärde förvärvsarbete, andel	Medelvärde ekonomiskt bistånd, andel	Medelvärde ohälsotal, antal dagar	Medelvärde disponibel inkomst/år
Grupp 1	14,7 %	70,7 %	50,2 %	29,3 %	3,3 %
Grupp 2	11,0 %	84,8 %	59,5 %	35,6 %	1,9 %
Grupp 3	9,7 %	87,9 %	71,3 %	44,7 %	1,5 %
Grupp 4	8,8 %	94,8 %	80,6 %	57,0 %	1,4 %
Genomsnitt samtliga grupper	11,1 %	84,5 %	65,6 %	41,9 %	2,1 %

⁸⁸ Ohälsotalet beräknas genom att summan av antal dagar med utbetald sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning och sjuk- och aktivitetsersättning från Försäkringskassan divideras med befolkningen 16-64 år.

3.5 Resultat - den socioekonomiska segregationen i Skåne

Ramboll har tagit fram en karta som illustrerar den socioekonomiska segregationen i Skåne 2018, se Figur 1. Karta över den socioekonomiska segregationen i Skåne. De ljusa fälten i kartan visar DeSO-områden som ingår i gruppen med lägst värde på det socioekonomiska indexet. De orangea fälten markerar de områden med högre värde på indexet. Av kartan framgår tydliga skillnader mellan DeSO-områden i termer av socioekonomi. Samtidigt ligger DeSO-områden med liknande socioekonomiskt index ofta nära varandra. Många områden med starkare socioekonomisk ställning återfinns främst i Västra delen av Skåne som har en hög andel storstäder och storstadsnära kommuner. Bostadsområden med socioekonomiska utmaningar finns såväl omkring de större städerna som på landsbygden. För en mer detaljerad bild av hur många DeSO-områden i varje kommun som hör till vilken grupp av socioekonomisk ställning enligt indexeringsmetoden, se Tabell 5 i Bilaga 2 Metod. Vidare redogör Tabell 6 och Tabell 7 för medelvärden per kommun i Skåne av det socioekonomiska indexets indikatorer.

Det finns exempel på kommuner där en stor del av alla DeSO-områden är präglade av låg socioekonomisk ställning. I fem kommuner (av totalt 32) i Skåne tillhör över hälften av alla DeSO-områden grupp 1, det vill säga gruppen med lägst socioekonomisk standard. I fyra av de fem kommunerna saknas därtill helt DeSO-områden som tillhör den fjärde gruppen. Tre av kommunerna med högst andel DeSO-områden i grupp 1 är enligt SKRs kommungruppsindelning⁸⁹ så kallade pendlingskommuner, som avser en större stad. De övriga två är pendlingskommuner nära mindre tätort.

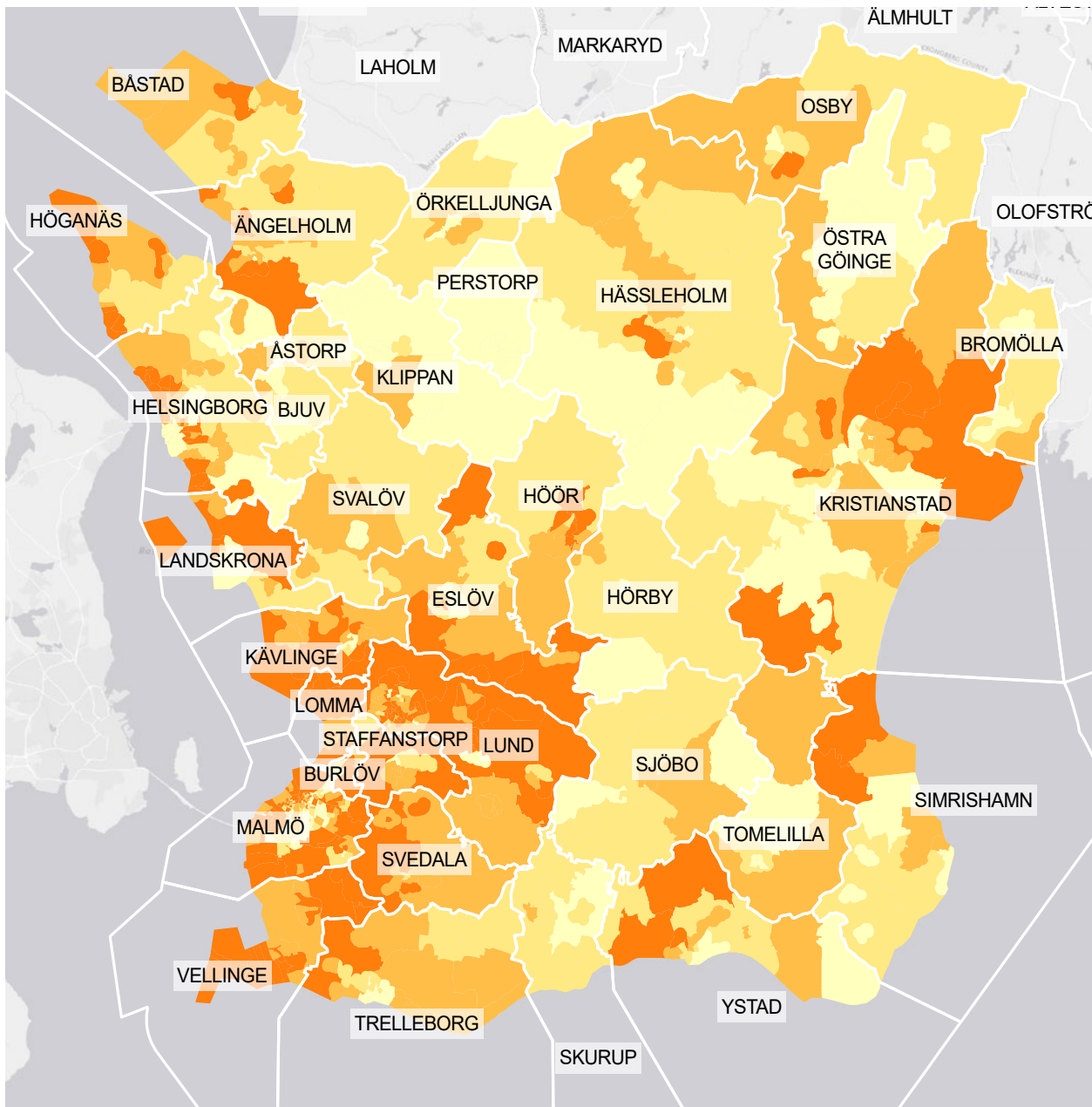
I tre kommuner i regionen tillhör över hälften av DeSO-områdena grupp 4, det vill säga har en hög socioekonomisk standard. I två av de kommunerna saknas det helt DeSO-områden som tillhör grupp 1 och under 10 procent tillhör grupp 2. Två av de tre kommunerna betecknas som pendlingskommun via stor stad och den tredje kommunen är betecknad som en större stad.

För storstäderna och de större städerna i regionen skiljer sig fördelningen av DeSO-områden i respektive grupp åt något. I Malmö och Helsingborg tillhör majoriteten av DeSO-områdena i grupp 1, men grupp 4 är den näst största gruppen. Lund har exceptionellt låg andel DeSO-områden i grupp 1 jämfört med de andra stora städerna i regionen och en stor andel områden i grupp 4.

I de lite mindre städerna i regionen är fördelningen något mer jämn. Exempelvis har Kristianstad en stor andel DeSO-områden både i grupp 1 och grupp 3, men minst antal i grupp 4. Ystad och Hässelholm har flest områden i grupp 2.

89 SKR, 2017

Figur 1. Karta över den socioekonomiska segregationen i Skåne

Källa: SCB

Notering: Databearbetning och illustration av Ramboll.

Socioekonomisk index

- Nivå 1 - lägst socioekonomisk standard
- Nivå 2
- Nivå 3
- Nivå 4 - högst socioekonomisk standard

4. Socioekonomi och tillgänglighet

Ramboll har analyserat sambandet mellan socioekonomi och tillgänglighet till arbetsplatser i Skåne. Sambandsanalysen undersöker om skillnader i tillgängligheten till arbetsplatser har statistisk koppling till individers levnadsförhållanden, återspeglat genom det socioekonomiska indexet.⁹⁰ Ramboll undersöker tillgängligheten till arbete utifrån de tre olika resandemåtten tid med bil, tid med kollektivtrafik och generaliserad resekostnad. Syftet med denna studie är inte att undersöka orsakssamband, det vill säga mekanismer och drivkrafter i sambandet mellan socioekonomi och tillgänglighet. För detta krävs en mer omfattande studie och djupgående metodik.⁹¹ Sambandsanalysen i detta kapitel ämnar besvara frågan om det finns ett generellt statistiskt samband i Skåne mellan socioekonomi och tillgänglighet till arbetsplatser.

Följande kapitel inleds med en bakgrund av tidigare studier som undersökt sambandet mellan tillgänglighet och segregation. Därefter beskrivs hur tillgänglighet vanligtvis mäts följt av Rambolls mått för tillgänglighet

som används i studien. Sedan redogörs för den metod som använts för att analysera sambandet mellan tillgänglighet och socioekonomi. Slutligen beskriver Ramboll resultaten av sambandsanalysen och redogör för hur tillgängligheten har utvecklats över tid mellan åren 2014 och 2017.

4.1 Tidigare studier om förhållandet mellan tillgänglighet och segregation

Det är belagt i både nationell och internationell forskning att urbana koncentrerade arbetsmarknader och hög tillgänglighet till arbetsmarknaden leder till hög produktivitet och sysselsättning.⁹² Mekanismerna bakom detta är enligt teorin att ökade kontaktytor mellan människor och företag fungerar som en ”mylla” för kreativitet, kunnande och nätverksbyggande som underlättar matchningen på arbetsmarknaden. Ju mer geografiskt

90 Med tillgängligheten till arbetsplatser avses agglomerationer / tillgänglig arbetsmarknad. Det är en matematisk skattning av arbetsmarknadsstorleken runt en individ (i detta fall en individ i ett DeSO-område) där antal arbetsplatser och närheten till dessa återspeglas. Ju högre värde som skattas genom tillgänglighetsberäkningen, desto större och mer tillgänglig arbetsmarknad har individen.

91 Detta kan till exempel handla om en mer gedigen ekonometrisk modellering, som Ramboll bedömer förutsätter tidsseriedata kring både kring socioekonomi och tillgänglighet på DeSO-nivå. Möjligheter till detta bör finnas längre fram i tiden då både index för socioekonomi samt tillgänglighet kan beräknas men på ett senare dataunderlag. En möjlig metodik för framtida utredning av orsakssamband kan vara att kombinera fixa effekter-metoder på tidsseriedata samt använda instrumentalvariabelanalys, för att på så sätt försöka isolera riktningen i orsakssambanden.

92 Börjesson, 2019 sammanfattar forskningsläget kring agglomeration/tillgänglighet och dess förhållande till produktivitet.

integrerade arbetsmarknader är, desto större möjlighet finns det för både arbetstagare och arbetsgivare att dra nytta av fungerande matchning mellan efterfrågan och utbud. Bra matchning leder i regel till goda utfall i termer av produktivitet, vilket på ett samhällsekonomiskt plan leder till högt värdeskapande. Individens tillgänglighet till arbetsmarknaden kan därmed påverka individens ställning på arbetsmarknaden, så som deras möjlighet till att få jobb men också möjlighet till högre löner.

Tidigare studier påvisar på att ökad tillgänglighet till arbetsmarknader i termer av resekostnader och restid har potential att motverka negativa konsekvenser av segregation.⁹³ Riktade satsningar för att minska resekostnader för individer som bor i områden med låg socioekonomisk ställning, kan öka sannolikheten för att komma i sysselsättning för dessa individer. Därtill kan rumslig placering av arbetsplatser öka tillgängligheten. I en forskningsöversikt finner Börjesson (2019) ett samband mellan tillgänglighet och lönenivå, och att stora delar av sambandet verkar bero på rumslig sortering. Detta innebär att högproduktiva individer själva väljer att bosätta sig nära områden med större agglomeration – det vill säga tillgänglig arbetsmarknad. Vidare konstateras att ett skäl till att pendlingskostnader, mätt i termer av generaliserade resekostnader⁹⁴, påverkar arbetsmarknadsutveckling för olika grupper är att rörligheten på bostadsmarknaden är relativt låg. Det vill säga, individer som bor långt ifrån arbetsmarknader hade flyttat närmre om de kunnat, men hindras av faktorer såsom socioekonomisk ställning, ställning på bostadsmarknaden, civilstånd och så vidare. Exempelvis flyttar hushåll med barn i skolåldern sällan mellan olika bostadszoner⁹⁵. Vid högre nivåer av bostadsmobilitet kan därför sägas att individer har större möjlighet att kompensera för lång pendling genom att flytta närmare arbetet.

En annan potentiell faktor som lyfts för att förklara sambandet mellan tillgänglighet och segregation är att pendlingsmöjligheten påverkar efterfrågan på arbetskraft. Det finns en ovilja hos arbetsgivare att anställa individer med krävande pendlingsresor, exempelvis av rädsla för att krävande pendlingsresor ökar risk för trötthet, stress och sjukfrånvaro.⁹⁶

Empirisk forskning som undersöker hur tillgängligheten påverkar sysselsättning för arbetslösa är relativt

begränsad, särskilt i Sverige. I en svensk studie undersöker författarna sambandet mellan en förändring i tillgänglighet till arbetsplatser och arbetslöshet under åren mellan 1986 och 1997. Författarna finner att bättre tillgänglighet till arbetsplatser ökade antal sysselsatta personer. Den största effekten är för lågutbildad arbetskraft, vilket också är i linje med tidigare litteratur.⁹⁷ Förbättringar i tillgänglighet kan därför sägas ha störst potential bland relativt lågutbildade demografiska grupper.

4.2 Utgångspunkter för att mäta och analysera tillgänglighet

Precis som med socioekonomi och segregation finns det flera sätt att definiera och mäta tillgänglighet. Gemensamt för dessa är att tillgänglighet alltid definieras i relation till något. Det första steget är därmed att ställa sig frågan: tillgänglighet till vad? En vanlig indikator som tillgänglighet ofta definieras utifrån är arbetsmarknad. Det som då mäts är hur lättillgänglig arbetsmarknaden är för individer, både i termer av geografisk närhet och monetära kostnader för att ta sig till dit, men också hur många stora koncentrationer av arbetstillfällen det rör sig om. I och med att det kan vara svårt att avgränsa vad en arbetsmarknad är studeras ofta människors tillgänglighet till specifika geografiskt koncentrerade arbetsmarknader, så kallade agglomerationer⁹⁸. Samma metodik som tillämpas för att skatta tillgängligheten till arbete (se Bilaga 2 Metod) kan teoretiskt sett användas för att skatta annan typ av tillgänglighet, så som närheten till skola eller annan offentlig service.

Det är viktigt att poängtera att reseuppoffring i termer av tid och kostnad för resande endast är en av många möjliga barriärer till arbetsmarknaden. Andra faktorer som kan påverka den faktiska tillgängligheten eller upplevda tillgängligheten mellan arbetsplatser och arbetstagare, är förseningsrisker eller bekvämlighetsaspekter.⁹⁹ Därtill kan även ryktesspridning och stigmatisering av särskilda bostadsområden leda till diskriminering, där arbetsgivare undviker att anställa individer från mer utsatta områden. För en djupare beskrivning av möjliga orsaker till, och konsekvenser av, segregation hänvisas till i forskningsöversikten i kapitel 1.

93 Se särskilt Börjesson 2019

94 Generaliserad resekostnad är ett teoretiskt verktyg för att normalisera tidsåtgången för olika typer av resande till ett värde. I korthet görs detta genom att sätta tidsvärden för tiden det tar att resa, men också genom att beakta faktiska kostnader för resande. Generaliserad resekostnad är därför mycket starkt korrelerad med tiden som det tar att resa.

95 Börjesson, 2019

96 Åslund, m.fl. 2010; Gobillon m.fl. 2007; Wilson, 2011

97 Norman m.fl., 2017

98 Ett exempel på en agglomeration är en företagspark, där många ekonomiska verksamheter är förlagda på en liten geografisk yta.

99 Klaesson et al 2015

4.3 Rambolls tre mått för tillgänglighet

I denna studie använder Ramboll tre olika tillgänglighetsfunktioner i syfte att studera sambandet mellan tillgänglighet till arbete och socioekonomisk ställning i Skåne. Dessa är tillgänglighet till arbetsplatser med bil, med kollektivtrafik och utifrån generaliserad resekostnad:

- tillgänglighet till arbete med bil som färdmedel, där resandemåttet anges i minuter reseuppostring. Måttet utgår från Trafikverkets uppskattning av genomsnittlig tid att resa dagtid med bil.
- tillgänglighet till arbete med kollektivtrafik som färdmedel, där resandemåttet anges i minuter reseuppostring. För resande med kollektivtrafik innebär den totala reseuppostringen både tiden i fordonet liksom väntetider mellan fordon och fordonstyper. Måttet utgår från Trafikverkets uppskattning av genomsnittlig tid att resa dagtid med kollektivtrafik, så som med buss och tåg.
- tillgänglighet till arbete där resandemåttet anges som generaliserad resekostnad. I detta resandemått skattas reseuppostringen med både bil och kollektivtrafik (inklusive väntetider). Vidare innebär metoden att sätta tidsvärden för individers totala reseuppostring för resande mellan geografiska celler, vilket görs genom att tillämpa Trafikverkets kalkylvärden¹⁰⁰ för reseuppostringar. På så sätt normaliseras minuter resande till kronor genom att sätta tidsvärden på resandetiden, en metod som kallas för generaliserad resekostnad och som har utvecklats av Trafikverket.

För att beräkna tillgänglighetsvärden utifrån dessa tre tillgänglighetsyper använder Ramboll en vedertagen beräkningsmetod för tillgänglighet utifrån restids- och markanvändningsdata från Trafikverket och SCB. Denna metod finns beskriven i Bilaga 2 Metod.

För att förstå sambandet mellan tillgängliga arbetsmarknader och sysselsättning behöver begreppet tillgänglighet definieras ytterligare. Tillgänglighet – och den tillgänglighetsfunktion¹⁰¹ som Ramboll tillämpar i studien – består av två dimensioner. Den första dimensionen utgörs av reseuppostringen som är förknippad med att resa till tillgängliga arbetstillfällen för individen.

Den andra dimensionen är antalet arbetstillfällen som går att nå för individen. Ju fler arbetstillfällen som finns att nå inom kort tid för individen, desto större tillgänglighet till arbetsmarknad har denne. Beräkningen av tillgängliga arbetsplatser är inte begränsat till ett visst avstånd. Istället ges närmare arbetsplatser högre tillgänglighetsvärden än arbetsplatser som ligger längre ifrån.¹⁰² De arbetstillfällena som finns runt individen ges alltså ett tillgänglighetsvärde utifrån avståndet till dessa. Det samlade tillgänglighetsvärdet ges av summan av alla dessa tillgänglighetsvärden, som skattas för samtliga arbetstillfällen runt individen.¹⁰³ Detta återspeglas i den matematiska funktionen för tillgänglighet, där värdet av arbetstillfällen i en individs närhet minskar exponentiellt med avståndet till det arbetstillfallet. Är arbetsplatserna långt borta är tillgänglighetsvärdet i praktiken noll. Den lokala arbetsmarknaden och individens tillgänglighet till denna består alltså i hur många arbetstillfällen som kan nås utifrån ett pendlingsperspektiv, och hur lång tid det tar att resa till dessa. Förändringar i tillgängligheten kan alltså ske båda av förändringar i antalet arbetsplatser i närheten av individen, men även av förändringar i restid till individens omnejd.

Utvecklingen av tillgänglighet över tid i skåne

För att analysera utvecklingen av tillgänglighet över tid har Ramboll jämfört tillgängligheten till arbetsplatser 2014 till 2017 för DeSO-områden i Skåne.¹⁰⁴ Detta genom att göra genomföra tillgänglighetsberäkningar utifrån Trafikverkets Sampers-data för 2014 respektive 2017. För en mer ingående förklaring om hur tillgänglighet till arbetsplatser beräknas se Bilaga 2 Metod.

Rambolls analys av sambandet mellan tillgänglighet och socioekonomi genomförs på DeSO-områden. För att göra de olika analyserna av sambandet mellan socioekonomi och tillgänglighet har Ramboll även för tillgänglighet kategoriserat samtliga DeSO-områden i fyra grupper (se Bilaga 2 Metod).

100 Trafikverket (2020) Analysmetod och samhällsekonomiska kalkylvärden för transportsektorn: ASEK 7.0

101 Denna funktion beskrivs även i bland annat Börjesson (2019) och används typiskt sett för värdeberäkningar av till exempel infrastruktursatsningar i Sverige, så som samhällsekonomiska värdet av nya stambanor.

102 För mer information om tillgänglighetsberäkningen se bilaga 2.

103 Därav summeringstecknet i tillgänglighetsfunktionen i Formel 1, Bilaga 2.

104 Anledningen till detta är att den modell som beräknar tillgänglighetsmåten har dessa år som utgångspunkt

4.4 Resultat – sambandet mellan socioekonomi och tillgänglighet

Det finns ett starkt statistiskt signifikant samband i Skåne mellan tillgängligheten till arbetsplatser och den socioekonomin i ett område.¹⁰⁵ Sammantaget visar analysen att i ett område med hög socioekonomisk ställning är tillgängligheten till arbetsplatser typiskt sett också högre. Med andra ord har individer i områden med hög socioekonomisk ställning generellt sett högre tillgänglighet till arbetsplatser än individer i områden med låg socioekonomisk ställning. Men det finns tydliga undantag från detta samband. Ett sådant exempel är Malmö, där individer i områden med lägre socioekonomisk ställning har relativt hög tillgänglighet till arbetsplatser.

Sambandet är mellan socioekonomi och tillgänglighet är starkare för tillgänglighet med bil än för tillgänglighet med kollektivtrafik.¹⁰⁶ Med kollektivtrafik avses genomsnittliga tiden det tar att resa mellan geografiska områden dagtid, inräknat tid i fordon så som tåg och buss men också väntetider mellan fordon. För bil avses likaså den genomsnittliga tiden det tar att resa dagtid mellan geografiska området. För tillgänglighetsmättet där generaliserad resekostnad används som resandemått är sambandet något svagare än tillgänglighet med bil och något starkare än tillgänglighet med kollektivtrafik. Detta för att resandemåttet väger in både resande med bil och med kollektivtrafik. Eftersom tillgänglighet med bil skattas ha ett starkare samband till socioekonomi än tillgänglighet med kollektivtrafik, är det rimligt att sambandet mellan socioekonomi och tillgänglighet utifrån generaliserad resekostnad ligger däremellan.

I Figur 2. Karta över socioekonomisk segregation och tillgänglighet i Skåne illustreras sambandet mellan socioekonomisk ställning och tillgängligheten till arbete med kollektivtrafik på en Skånekarta. Kartbilden visar tillgänglighet med kollektivtrafik som resandemått eftersom den regionala rådigheten över transportsystemet främst berör kollektivtrafikfrågor. Denna karta är särskilt intressant för att kunna definiera områden där den regionala fysiska planeringen kan verka kompensatoriskt för att minska negativa konsekvenser av den socioekonomiska segregationen. Detta genom insatser som kan syfta till att förbättra resmöjligheter i områden med låg socioekonomisk ställning och låg tillgänglighet till arbeten. Kartan visar att det finns flera områden i regionen med såväl låg tillgänglighet som socioekonomisk

standard. Samtidigt visar kartan att tillgängligheten generellt är högre i västra delen av Skåne, där det finns en större koncentration av större städer och storstadsnära kommuner. Områden med hög tillgänglighet till arbetsplatser (nivå 3 och 4) är särskilt koncentrerat till Malmö och områden kring större städer såsom Lund och Helsingborg. Malmö som storstad sticker ut med generellt hög tillgänglighet till arbete, men också stora variationer i socioekonomisk ställning mellan områden (på DeSO-nivå) i kommunen.

I den statistiska analysen undersöks inte vilka faktorer och mekanismer som driver sambandet mellan socioekonomi och tillgänglighet till arbetsplatser i Skåne. En potentiell förklaring kan vara att individer med hög socioekonomisk standard flyttar till områden med goda transportmöjligheter till arbetsplatser (självselektion). En annan förklaring kan vara att sociala nätverk i välbärgade bostadsområden har större möjlighet att mobilisera och påverka kommunen och förbättra kollektivtrafiken i dessa områden. Ytterligare en förklaring kan vara att arbetsgivare i högre utsträckning väljer att placera sina kontor i områden med god tillgång till välutbildad arbetskraft, vilket är en stark markör för socioekonomisk ställning.

Utmaningar med att klargöra riktningen på sambandet mellan tillgänglighet och socioekonomi konstateras också i tidigare studier.¹⁰⁷ För att avgöra riktningen på sambandet behöver man undersöka närmare vilka mekanismer som driver sambandet. Ett exempel på en sådan analys är att använda sig av instrumentvariabler¹⁰⁸. I Börjessons analys över sambandet mellan ökade transportkostnader och BNP används en instrumentvariabel för att avgöra riktningen på det statistiska sambandet. Analysen visar att det troligen är självselektion hos högavlönade som är drivande i sambandet.

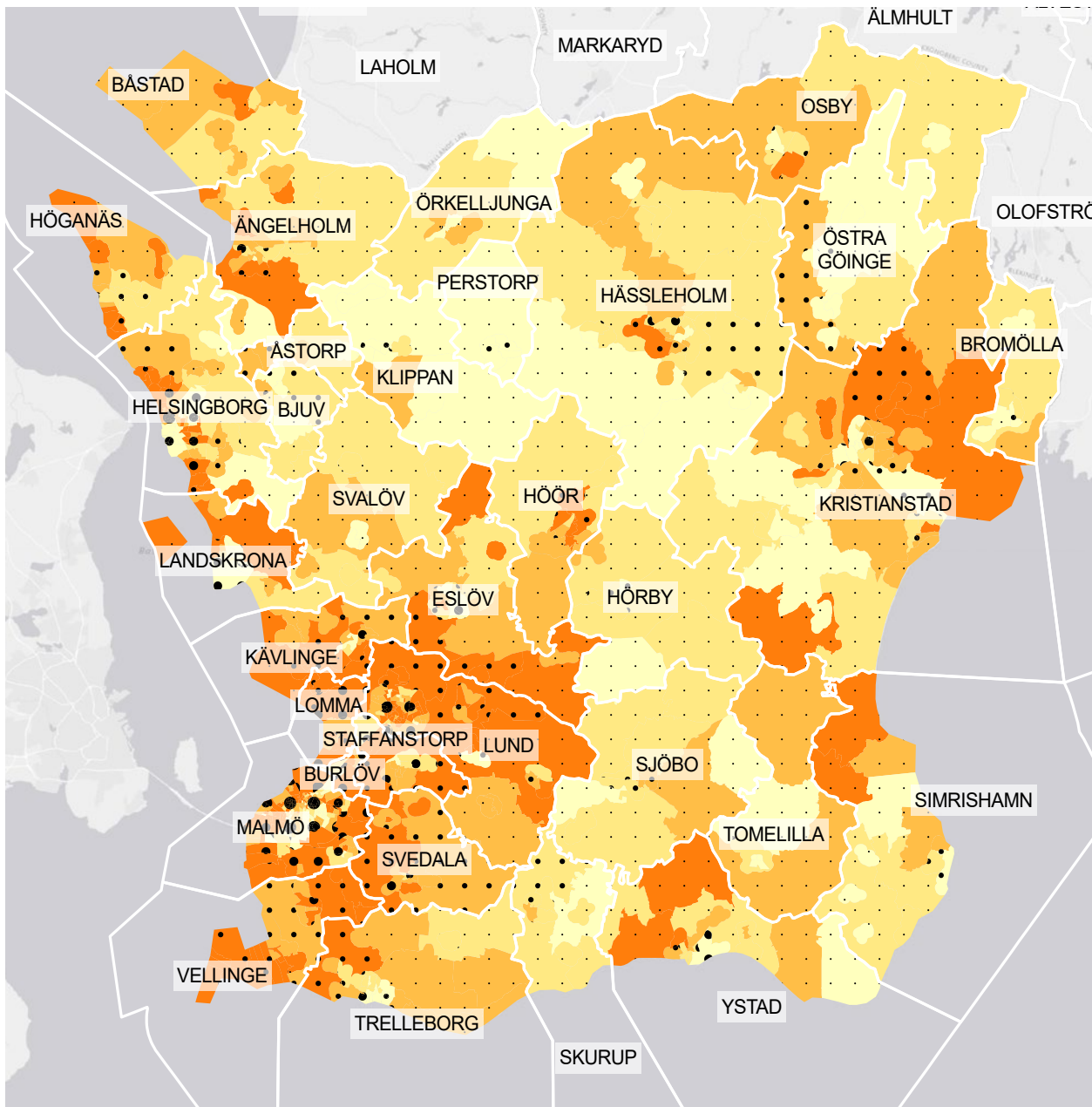
105 För regressionsanalyser, se Tabell 9 i Bilaga 2.

106 I Bilaga 2 Metod finns en mer detaljerad redovisning mellan sambanden. I Tabell 9 redovisas resultatet från den statistiska sambandsanalysen mellan socioekonomi och tillgänglighet.

107 Se till exempel Börjesson, 2019

108 Instrumentvariabler används inom statistik för att uppskatta orsakssamband, när det inte är möjligt att göra kontrollerade experiment.

Figur 2. Karta över socioekonomisk segregation och tillgänglighet i Skåne

Källa: SCB

Notering: Databearbetning och illustration av Ramboll.

Tillgänglighetsindex

- 1. Låg kollektivtrafiktillgänglighet
- 2.
- 3.
- 4. Hög kollektivtrafiktillgänglighet

4.5 Resultat – utveckling av tillgänglighet över tid

Rambolls analys av tillgänglighet till arbetsplatser över tid visar att utvecklingen har sett något olika ut beroende på vilket resandemått som används i tillgänglighetsberäkningarna. Tillgänglighet till arbetsplatser med kollektivtrafik som färdmedel har varit relativt oförändrad mellan 2014 och 2017. Tillgängligheten med bil har ökat något under samma period. Tillgänglighet till arbetsplatser utifrån generaliserad resekostnad som resandemått har blivit sämre över tid, vilket tyder på att det generellt blivit dyrare att resa mellan 2014 och 2017. Ramboll gör dock ingen djupare analys kring orsakerna till utvecklingen, utan redogör för hur trenderna sett ut.¹⁰⁹ En förändrad tillgänglighet kan både ske genom förändringar i antalet arbetstillfällen i en individs närhet och tiden det tar att resa till arbetsplatser.

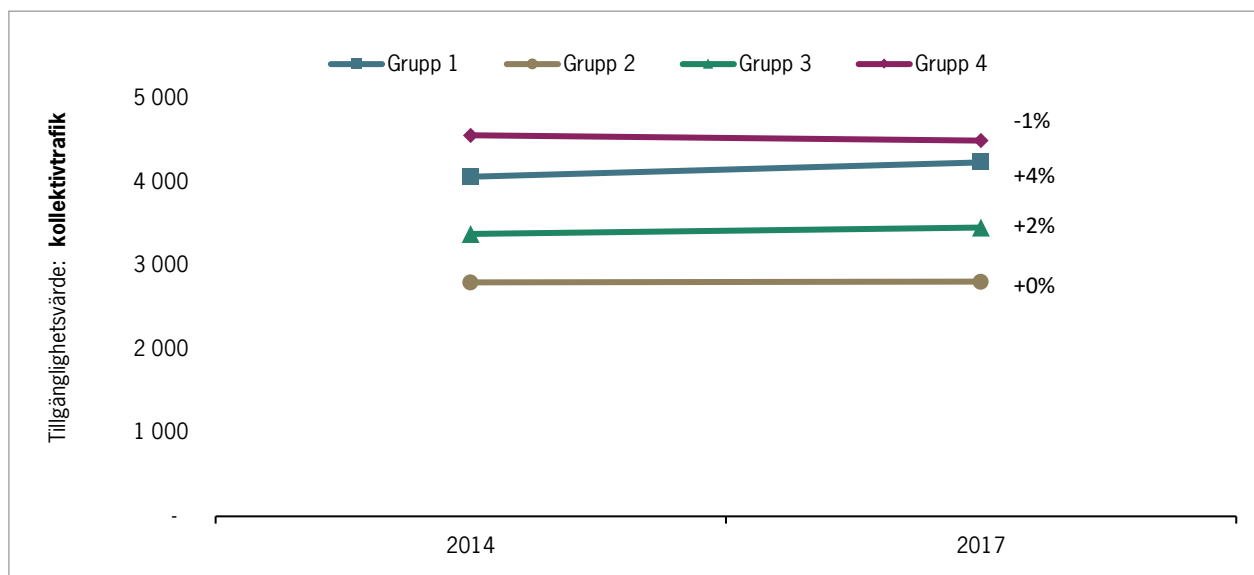
För tillgänglighet till arbetsplatser med bil respektive kollektivtrafik har utvecklingen mellan 2014 och 2017 i stort sett följt samma mönster för samtliga DeSo-områden, oavsett skillnader i områdets socioekonomiska standard. För tillgängligheten som mäts i generaliserad resekostnad som resandemått finns det vissa skillnader i utvecklingen, beroende på områdets socioekonomiska ställning.

Nedan presenteras utvecklingen i tillgänglighet utifrån de tre tillgänglighetsindex som Ramboll tagit fram. Utvecklingen presenteras uppdelat efter grupperingen inom det socioekonomiska indexet. Grupp 1 är här de områden med lägst socioekonomiskt index medan grupp 4 är de områden med högst socioekonomiskt index. Det bör noteras att värdet på det socioekonomiska indexet baseras på tillgängliga data ifrån 2018, medan tillgängligheten alltså studeras över tid. Analysen tar därför inte hänsyn till eventuella förändringar i socioekonomi över tid för de områden som studeras.

Tillgänglighet till arbetsplatser med kollektivtrafik

I Figur 3. Utveckling av tillgänglighet till arbetsplatser med kollektivtrafik per socioekonomisk grupp illustreras utvecklingen av tillgänglighet till arbetsplatser med kollektivtrafik för respektive socioekonomisk grupp. X-axeln visar de åren som ingår i studien (2014–2017) och på y-axeln illustreras det så kallade tillgänglighetsvärdet för kollektivtrafik. Ett högt värde indikerar att det finns en hög tillgänglighet till arbetsmarknaden för DeSO-området. Tillgänglighetsvärdena skattas utifrån tillgänglighetsfunktionen (Formel 1 i Bilaga 2 Metod) där höga värden illustrerar potentiellt god tillgång till

Figur 3. Utveckling av tillgänglighet till arbetsplatser med kollektivtrafik per socioekonomisk grupp

Not: figuren visar att utveckling av tillgänglighet till arbetsplatser med kollektivtrafik inom de olika DeSO-områdena för 2014 och 2017, uppdelat baserat på socioekonomi i området för 2018. Ett högt tillgänglighetsvärde, skattat genom tillgänglighetsfunktionen (se Formel 1 i Bilaga 2 Metod) indikerar att individer har god tillgång till en större arbetsmarknad. Ju högre värde, desto fler jobb finns att nå på kort tid. I detta fall utifrån restid med kollektivtrafik.

¹⁰⁹ Beräkningarna baseras på Trafikverkets uppskattningar för restider och resekostnader mellan geografiska områden, som finns sammanställt i det nationella modellsystemet Sampers.

arbete och arbetsmarknad för individen, och låga värdena kan tolkas vara storleken och tillgängligheten till den arbetsmarknad som individen har i sin omgivning. Graferna illustrerar utvecklingen i tillgänglighet för de DeSO-områden som ingår i respektive grupp.

Mellan 2014 och 2017 har ingen större förändring skett i tillgängligheten med kollektivtrafik, oavsett värde på det socioekonomiska indexet. Generellt är tillgängligheten med kollektivtrafik som högst i DeSO-områden med hög socioekonomisk standard (grupp 4). Näst högst är tillgängligheten i områden med lägst socioekonomisk standard (grupp 1). I analysen ingår inte en redogörelse av orsakerna till att tillgängligheten är som högst i de DeSO-områden med högst respektive lägst socioekonomisk standard. En möjlig förklaring skulle kunna vara att områden i städer generellt har hög tillgänglighet och att i städer samlas både individer med högst respektive lägst socioekonomisk standard. Det finns dock inte några tydliga samband i tillgängliga data som underbygger denna hypotes.

Tillgänglighet till arbetsplatser med bil

Figur 4 illustrerar utvecklingen av tillgänglighet till arbetsplatser med bil för samtliga socioekonomiska grupper. X-axeln visar de år som ingår i studien (2014-2017) och y-axeln visar tillgänglighetsvärdet som skattats med bil

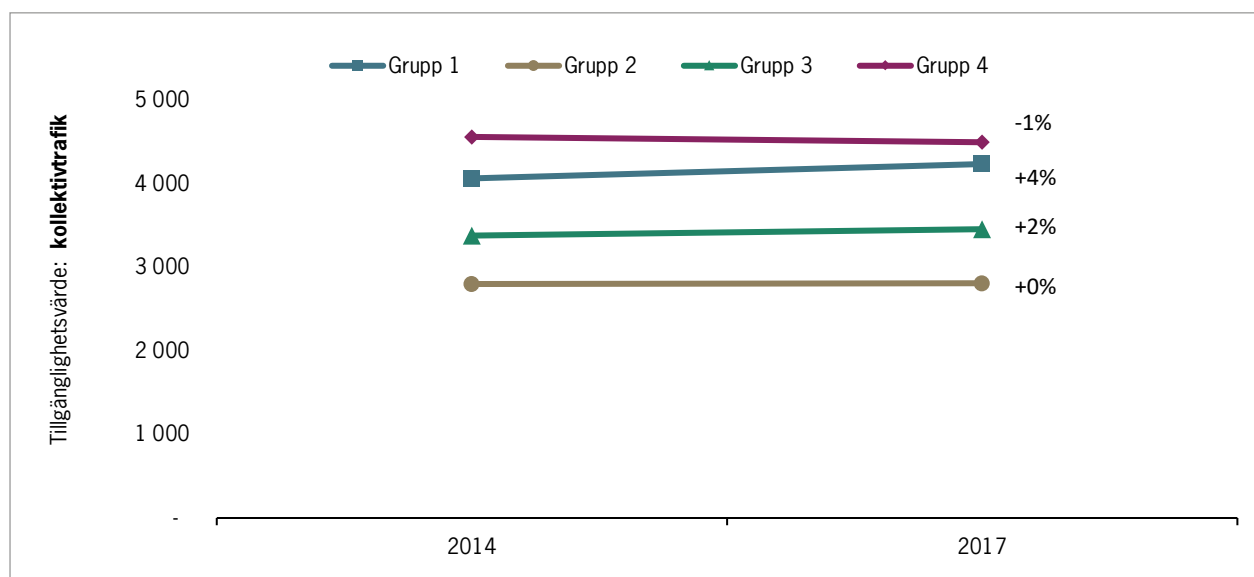
som färdmedel. Att större tillgänglighetsvärden skattas utifrån restid med bil än restid med kollektivtrafik beror på att den genomsnittliga restiden dagtid mellan geografiska områden är kortare med bil än med kollektivtrafik.

Mellan 2014 och 2017 går det att observera en mindre ökning i tillgänglighet med bil för samtliga grupper. Ökningen är dock relativt liten. Förbättringen i tillgänglighet är dock högst för grupp 1 (+9 procent) och lägst för grupp 4 (+4 procent). För grupp 2 och 3 är ökningen uppskattad till +7 procent. Det generella mönstret för tillgänglighet med bil är densamma som för kollektivtrafik – högst tillgänglighet är det i områden med högst socioekonomisk standard, följt av de med lägst socioekonomisk standard. I analysen tas ingen hänsyn till individers potentiella bilinnehav eller tillgång till bil. Skattningen görs alltså endast utifrån hypotetiska möjligheter att resa med bil.

Tillgänglighet till arbetsplatser i form av kostnad för reseuppoiffing

När kostnader inkluderas i analysen blir det tydligt att det skett en övergripande nedgång i tillgängligheten till arbetsplatser mellan 2014 och 2017. Detta gäller för samtliga DeSO-områden, oavsett socioekonomisk standard. Vi kan dock se att nedgången i tillgänglighet delvis varierar mellan grupper med olika socioekonomisk standard, där tillgänglighet minskat mest i områden med hög

Figur 4. Utveckling av tillgänglighet till arbetsplatser med bil per socioekonomisk grupp

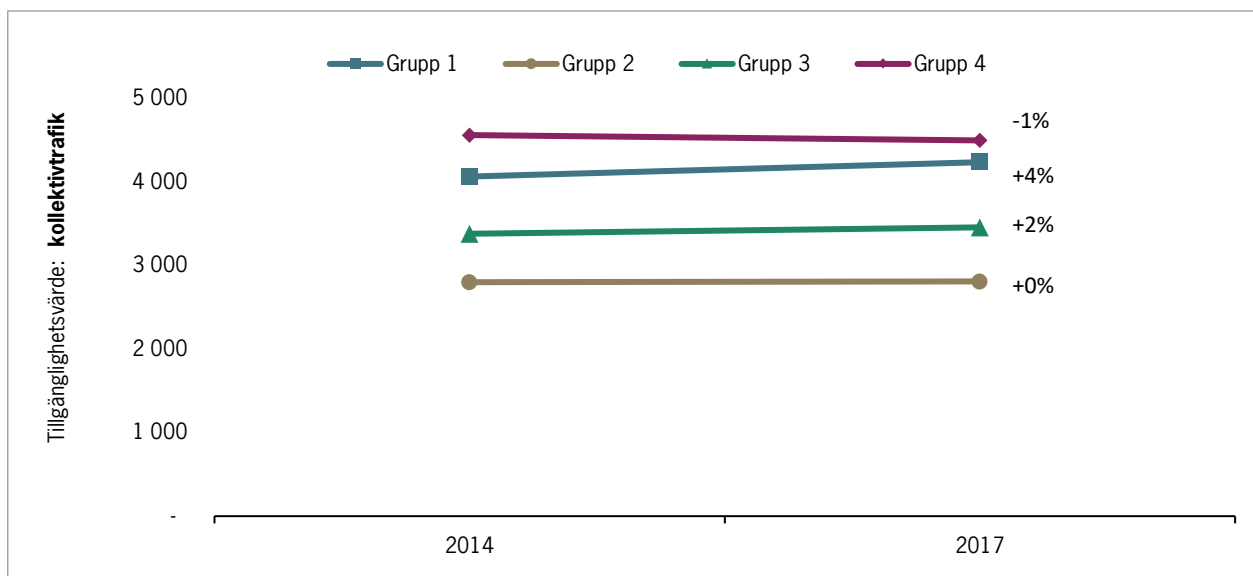
Not: Figuren visar utveckling av tillgängligheten till arbetsplatser med bil inom de olika DeSO-områdena för 2014 och 2017, uppdelat baserat på socioekonomin i området. Ett högt tillgänglighetsvärde, skattat genom tillgänglighetsfunktionen (se Formel 1 i Bilaga 2 Metod) indikerar att individer har god tillgång till en större arbetsmarknad. Ju högre värde, desto fler jobb finns att nå på kort tid. I detta fall utifrån restid med bil.

socioekonomisk standard (grupp 4) och låg socioekonomisk standard (grupp 1). Figur 5 illustrerar utvecklingen av tillgänglighet utifrån kostnad för reseuppföring. För grupp 1 har minskningen varit -35 procent, för grupp 2 -32 procent, för grupp 3 -35 procent och för grupp 4 -38 procent.

Det är svårt att avgöra anledningen till denna nedgång. En förklaring skulle kunna vara en ökning i priserna för exempelvis kollektivtrafiken under perioden 2014–2017. Skånetrafiken införde den 1:a mars 2017 ett nytt pris-system för biljetter där kostnaden varierar baserat på om köpet är ett ordinarie köp, förköp eller reskassa.¹¹⁰ Detta har höjt priset på vissa resor, men sänkt priset på andra.¹¹¹ Det är således inte möjligt att entydigt säga att minskningen i tillgänglighet beror av detta förändrade prissystem.

I denna form av tillgänglighetsmått ges tidsvärden i kronor för restiden med både bil och kollektivtrafik, men ett tillägg görs även att inkludera uppskattade resekostnader med kollektivtrafik genom avgifter för nyttjande. Denna kostnadsdata finns också i Sampers som tillhandahålls av Trafikverket i form av geografiska matriser. Det bör dock poängteras att kostnadsdata för kollektivtrafik baseras på Trafikverkets uppskattningar och att metoderna för denna uppskattning kan variera mellan olika mätår. Detta skapar alltså en källa till möjlig felskattning om den generaliserade resekostnaden – alltså resandemåttet för denna till metod för tillgänglighet – jämförs över tid.¹¹²

Figur 5. Utveckling av tillgänglighet till arbetsplatser inräknat kostnader per socioekonomisk grupp

Not: Figuren visar tas även kostnader med i beräkningen av kostnad för resor med kollektivtrafik till arbetsplatser och utvecklingen mellan 2014 och 2017 för de olika DeSO-områdena. Ett högt tillgänglighetsvärde, skattat genom tillgänglighetsfunktionen (se Formel 1 i Bilaga 2 Metod) indikerar att individer har god tillgång till en större arbetsmarknad. Ju högre värde, desto fler jobb finns att nå på kort tid. I detta fall utifrån generaliserad resekostnad.

110 SVT, 2019

111 Mynewsdesk, 2019

112 Johan Klaesson, forskare vid Högskolan i Jönköping och medförfattare i flera svenska tillgänglighetsstudier uppgav under en intervju 17 oktober 2020 att Trafikverkets uppskattningar för resekostnader inom systemet Sampers ska hanteras med försiktighet. Det rör sig enligt Klaesson om uppskattningar som inte är lika väl underbyggda som uppskattningarna av restider med bil mellan geografiska celler.

5. Sammanfattande slutsatser

Vår studie visar att Skåne är segregerat och att det finns ett samband mellan socioekonomi och tillgänglighet till arbetsplatser

Ramboll har i den kvantitativa analysen tagit fram en nulägesanalys av den socioekonomiska segregationen i Skåne samt genomfört en sambandsanalys av socioekonomi och tillgänglighet. Vår analys visar att Skåne är segregerat och tillgängligheten till arbetsmarknaden skiljer sig åt mellan bostadsområden. Vår studie visar även att det finns ett samband mellan tillgänglighet och socioekonomi, där individer boende i bostadsområden med en högre socioekonomisk ställning har en mer tillgänglig arbetsmarknad än de som bor i bostadsområden med en lägre socioekonomisk ställning. Vi kan även se att sambandet skiljer sig beroende på hur tillgänglighet till arbetsplatser mäts. Sambandet är starkare mellan socioekonomi och tillgänglighet med bil än med kollektivtrafik, vilket betyder att tillgänglighet med bil till arbetsplatser är särskilt hög för områden med hög socioekonomisk standard. För båda analyser har Ramboll tagit fram kartor som illustrerar att det finns dels stora skillnader i socioekonomisk standard mellan områden, dels flera områden med låg tillgänglighet, dels områden med både låg socioekonomisk standard och låg tillgänglighet.

I forskningsöversikten har Ramboll gett en sammanfattning av vad forskningen känner till om orsakerna till att

segregation uppstår, hur individer påverkas av segregationen och genom vilka mekanismer som det sker. Boendesegregationen har en påverkan på individers arbetsmarknadsetablering genom flera mekanismer. Ramboll har redogjort för hur segregation kan påverka arbetsmarknadsetablering för individer genom sammankopplingen med skolsegregation, som skapar ojämlika förutsättningar för individer att tillgodogöra sig kvalitativ utbildning. Forskningen pekar också på att rumslig isolering, det vill säga att vissa bostadsområden är belägna långt ifrån arbetsplatser och institutioner, kan påverka möjligheten för individer att ta sig till arbetsplatsen och delta i arbetslivet.

Ramboll vill poängtera att resultaten av vår tillgänglighetsanalys ger en första indikation på hur regionen kan arbeta kompensatoriskt mot boendesegregation genom att öka tillgängligheten till arbetsmarknaden. Tillgänglighet till arbetsmarknaden via kollektivtrafiken är en faktor som påverkar individers arbetsmarknadsetablering, men är givetvis inte den enda förklaringsfaktorn till varför individer påverkas av var de är bosatta. Exempelvis pekar även forskningen på att stigmatisering av bostadsområden med låg socioekonomisk standard kan innebära att arbetsgivare i anställningsprocesser diskriminerar individer som är bosatta i särskilda områden. Forskningsfältet om segregation präglas av komplexa orsakssamband och förståelsen för segregationens konsekvenser för individer boende i regionen bör ytterligare kompletteras genom systematisk uppföljning och inhämtning av information.

Bilaga 1: Referenser

Algren, M.H., Bak, C.K., Berg-Beckhoff, G., Andersen, P.T. (2015). Health-Risk Behaviour in Deprived Neighbourhoods Compared with Non-Deprived Neighbourhoods: A Systematic Literature Review of Quantitative Observational Studies. *PLoS ONE* 10 (10): e0139297

Andersson, E. K., & Malmberg, B. (2015). Contextual effects on educational attainment in individualised, scalable neighbourhoods: Differences across gender and social class. *Urban Studies* 52 (12): 2117-2133.

Andersson, E., & Malmberg, B. (2018). Segregation and the effects of adolescent residential context on poverty risks and early income career: A study of the Swedish 1980 cohort. *Urban Studies* 55 (2): 365-383.

Andersson, E., & Subramanian, S. V. (2006). Explorations of neighbourhood and educational outcomes for young Swedes. *Urban Studies* 43 (11): 2013-2025.

Andersson, L., & Hammarstedt, M. (2011). Ethnic enclaves, networks and self-employment among Middle Eastern immigrants in Sweden. *International Migration* 53 (6):27-40.

Andersson, R., Holmqvist, E. 2019. Grannskapseffekter och politik och planering för minskad segregation. *Jämlikhetskommissionen*.

Andersson, R. (2006). 'Breaking segregation' - Rhetorical construct or effective policy? The case of the Metropolitan Development Initiative in Sweden. *Urban Studies* 43 (4): 787-799.

Andersson, R., Bråmås, Å., Hogdal, J. (2009): Fattiga och rika – segregationen ökar, flyttmönster och boendesegregation i Göteborg 1990–2006. *Göteborg stad*.

Andersson, R., Franzén, M., Hedman, L., Lindberg, H. 2017. Forskning i korthet – Segregation – vad menas och hur mäts den? *Forte*.

Andersson, R., & Magnusson Turner, L. (2014). Segregation, gentrification, and residualisation: from public housing to market driven housing allocation in inner city Stockholm. *International Journal of Housing Policy*, 14(1), 3–29.

Berg, M. and Johansson, T. (2016), Trust and Safety in the Segregated City: Contextualizing the Relationship between Institutional Trust, Crime-related Insecurity and Generalized Trust. *Scandinavian Political Studies*, 39: 458-481.

Bitterman, D. (2010). Segregationsutveckling i storstadsregioner. I: Socialstyrelsen (red), *Social rapport 2010*, Stockholm: Socialstyrelsen. 177-195

Bitterman, D., & Franzén, E. (2007). Residential segregation (kapitel 6). *International Journal of Social Welfare* 16 (s1): 127-162.

Björkegren, E. (2018). Neighborhoods and youth health. *IFAU Working paper* 2018:10.

Boverket. 2010. Boendesegregation – orsaker och mekanismer. En genomgång av aktuell forskning. *Bilaga till rapporten Socialt hållbar stadsutveckling – en kunskapsöversikt*.

Brandén, M. (2018). Grannskapseffekter. En forskningsöversikt om boendesegregation och bostadsområdets betydelse. Jämlikhetsutredningen.

Bråmås, Å. 2006. 'White Flight'? The Production and Reproduction of Immigrant Concentration Areas in Swedish Cities, 1990-2000. *Urban Studies* 43 (7): 1127-1146.

Bråmås, Å., Andersson, R., Solid, D. (2006). Bostadsmarknadens institutioner och grindvakter i den etniskt segmenterade staden - Exempler Stockholm och Uppsala: *Bilaga till Rapport Integration 2005*. Norrköping: Integrationsverket.

Brännström, L. (2008). Making their mark: The effects of neighbourhood and upper secondary school on educational achievement. *European Sociological Review* 24 (4): 463-478.

Brännström, L., & Rojas, Y. (2012). Rethinking the long-term consequences of growing up in a disadvantaged neighbourhood: lessons from Sweden. *Housing Studies* 27 (6): 729-747.

Bunar, N. (2011): Det händer saker hela tiden, men det är svårt att säga vad som är vad, *Utvärdering av Urbant utvecklingsarbetet i Växjö/Araby 2010/2011*

Bunar, N. (2012): Skolan och staden – forskningsperspektiv på integration och skolrelaterade klyftor i den moderna staden, *Ett diskussionsunderlag framtaget för Kommission för ett socialt hållbart Malmö 2011-2012*

Bygren, M., & Szulkin, R. (2010). Ethnic environment during childhood and the educational attainment of immigrant children in Sweden. *Social Forces* 88 (3): 1305-1329.

Böhlmark, A., Holmlund, H., Lindahl, M. (2015). Skolsegregation och skolval. *IFAU Rapport* 2015:5.

Böhlmark, A., & Willén, A. 2017. Tipping and the effect of segregation. *IFAU Working paper* 2017:4.

Börjesson, M. 2019. Kan investeringar i transportinfrastruktur öka produktivitet och sysselsättning? *SNS-förlag: Stockholm. ISBN 978-91-88637-16-1*.

Chetty, R., N. Hendren, & L. F. Katz. (2016). The effects of exposure to better neighborhoods on children: New evidence from the moving to opportunity experiment. *American Economic Review* 106 (4): 855-902.

Delhey, J. & Newton, K. (2005). 'Predicting Cross-national Levels of Social Trust: Global Pattern or Nordic Exceptionalism?', *European Sociological Review*, 21, 311-27.

Edin, P., Fredriksson, A., P., Åslund, O. (2003). Ethnic enclaves and the economic success of immigrants - Evidence from a natural experiment. *The Quarterly Journal of Economics* 118 (1): 329-357.

Elias, N & Scotson, J. L. (2010) Etablerade och outsiders. *Lund: Arkiv*.

Eriksson, K. (2009). Otrygghet och segregation. Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott. *Bra-rapport 2008:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.*

Esaiasson, P. (2019). Förorten: Ett samhällsvetenskapligt reportage. Timbro.

Fainstein, S. (2010). *The Just City. Ithaca, NY: Cornell University Press.*

Garcés-Mascareñas, B., Penninx, R. (2016), Integration Processes and Policies in Europe, *IMISCOE Research Series.*

Galster, G. 2012. The mechanism (s) of neighbourhood effects: Theory, evidence, and policy implications. I: . M. van Ham, D. Manley, N. Bailey, L. Simpson och D. Maclennan. (red), *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives* Netherlands: Springer, 23-56.

Goffman E. (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity. Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall*

Guevara, B. (2014). Segregation – utbredning, orsaker, effekter och möjliga åtgärder: Ett kunskapsunderlag om segregation inom projekt KAIROS. *Mistra Urban Future Papers* 3: 3-61.

Harris, A. & Jones, M. S. (2020), *System Recall, Leading for Equity and Excellence in Education. Corwin.*

Hedin, K., Clark, E., Lundholm, E. & Malmberg, G. (2012). Neoliberalization of housing in Sweden: Gentrification, Filtering, and Social Polarization. *Annals of the Association of American Geographers.* (102:2, 443-463).

Hedman, L., & Galster, G. (2013). Neighbourhood income sorting and the effects of neighbourhood income mix on income: a holistic empirical exploration. *Urban Studies* 50 (1): 107-127.

Hedman, L., Manley, D., van Ham, M., Östh, J. (2015). Cumulative exposure to disadvantage and the intergenerational transmission of neighbourhood effects. *Journal of Economic Geography* 15 (1): 195-215.

Hedström, P., Kolm, A-S, & Aberg, Y. (2003). Social interactions and unemployment. *IFAU Working Paper* 2003:15.

Holmlund, H., Häggblom J., Lindahl, E., Martinson, S., Sjögren, A., Vikman, U., Öckert, B. (2014). Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola. *IFAU Rapport* 2014: 25.

Häussermann, H., Läpple, D. & Siebel, W. (2008) *Stadtpolitik. Frankfurt: Suhrkamp*

Ige-Elegbede, J., Pilkington, P., Orme, J., Williams, B., Prestwood, E., Black, D., Carmichael, L., (2020) Designing healthier neighbourhoods: a systematic review of the impact of the neighbourhood design on health and wellbeing, *Cities & Health*

Li, X., Sundquist, J., Calling, S., Zöller, B., Sundquist, K. (2012). Neighborhood deprivation and risk of cervical cancer morbidity and mortality: a multilevel analysis from Sweden. *Gynecologic oncology*, 127(2), 283–289.

Legeby, A. (2008). Ses vi på gatan, i *Invandrare & Minoriteter* nr 5

Legeby, A. (2010). Urban Segregation and Urban Form, *Licentiatavhandling*

Mackenbach, J. D., Lakerveld, J., van Lenthe, F. J., Bárdos, H., Glonti, K., Compernelle, S., De Bourdeaudhuij, I., Oppert, J.-M., Roda, C., Rutter, H., Brug, J., Nijpels, G. (2016). Exploring why residents of socioeconomically deprived neighbourhoods have less favourable perceptions of their neighbourhood environment than residents of wealthy neighbourhoods. *Obesity Reviews* 17: 42– 52.

Magnusson Turner, L. (2008): Den delade staden, Umeå: Författarna & Boréa Bokförlag

Malmberg, B., Andersson, E., & Östh, J. (2013). Segregation and urban unrest in Sweden. *Urban geography*, 34(7), 1031–1046.

Malmberg, B., Andersson, E. K., Z. Bergsten. (2014). Composite geo–graphical context and school choice attitudes in Sweden: A study based on individually defined, scalable neighborhoods. *Annals of the Association of American Geographers* 104 (4):869–888.

Marcińczak, S., Musterd, S., van Ham, M., & Tammaru, T. (2015). Inequality and rising levels of socio-economic segregation, in: *Socio-Economic Segregation in European Capital Cities: East Meets West*. New York: Routledge, 358-382

Marcuse, P. (1997) The enclave, the citadel and the ghetto: what has changed in the post-Fordist U.S. city, *Urban Affairs Review*, 33, pp. 228–264

Merlo, J., Ohlsson, H., Chaix, B., Lichtenstein, P. & Kawachi, I. (2013). Revisiting causal neighbourhood effects on individual ischemic heart disease risk: A quasi-experimental multilevel analysis among Swedish siblings, *Social Science and Medicine* 76, 39–46.

Molina, I. (1997). Stadens rasifiering: Etnisk boendesegregation i folkhemmet. *Uppsala universitet*

Mood, C. (2010). Neighborhood social influence and welfare receipt in Sweden: A panel data analysis. *Social forces*, 88 (3): 1331–1356.

Muller, T., Grund, T., Kiskinen, J. 2018. Residential Segregation and "Ethnic Flight" vs. "Ethnic Avoidance" in Sweden. *European Sociological Review* 34 (3): 268-285

Mynewsdesk, 2020-02-07, Skånetrafikens redovisning av prisskillnader i nya biljettsystemet klar. <https://www.mynewsdesk.com/se/skanetrafiken/pressreleases/skaanetrafikens-redovisning-av-prisskillnader-i-nya-biljettsystemet-klar-2970589> (hämtad 2021-03-02)

Nieuwenhuis, J., Tammaru, T., van Ham, M., Hedman, L., & Manley, D. (2020). Does segregation reduce socio-spatial mobility? Evidence from four European countries with different inequality and segregation contexts. *Urban Studies*, 57(1),

Nilsson, A., & Estrada, F. (2007). Risky neighbourhood or individuals at risk? The significance of neighbourhood conditions for violent victimization in residential areas. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention*, 8(1), 2–21.

Pinkster, F. (2009). *Living in concentrated poverty*. Amsterdam: University of Amsterdam

Putnam, R. D. (2007). 'E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century: The 2006 Johan Skytte Prize Lecture', *Scandinavian Political Studies*, 30, 137–74.

Rydgren, J., & Ruth, P. (2013). Contextual explanations of radical rightwing support in Sweden: socioeconomic marginalization, group threat, and the halo effect. *Ethnic and Racial Studies*, 36(4), 711–728.

Salonen, T., Grander, M., Rasmussen, M. (2019). Segregation och segmentering i Malmö. *Stadskontoret, Malmö stad*.

Sernhede, O. (2013 a): Unga i kommunala förortsskolor är skolsystemets förlorare, i "Skola och Sambälle" 29 april 2013

Sernhede, O. (2013 b): Klyftan växer, i *GP* 3 mars 2013

Skifter Andersen, H., Magnusson Turner, L., Søholt, S. (2013). The special importance of housing policy for ethnic minorities: evidence from a comparison of four Nordic countries. *International Journal of Housing Policy* (13) 1: 20-44.

Smith, N. (2002). New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy. *Antipode* 34(3): 427-450.

Stigendal, M. (2011). Malmö – de två kunskapsstäderna, Ett diskussionsunderlag framtaget för Kommission för ett socialt hållbart Malmö 2011-2012,

Stolle, D., Petermann, S., Schmid, K., Schönwälder, K., Hewstone, M., Vertovec, S. och Heywood, J. (2013). 'Immigration-related Diversity and Trust in German Cities: The Role of Intergroup Contact', *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 23, 279–98.

Stjernborg, V. 2017. Experienced fear of crime and its implications for everyday mobilities in later life: an ethnographic case study of an urban Swedish neighbourhood. *Applied Mobilities* 2 (2): 134-150.

Stjärne, M. K., Fritzell, J., De Leon, A. P., & Hallqvist, J. (2006). Neighborhood socioeconomic context, individual income and myocardial infarction. *Epidemiology*, 14–23.

Strömblad, P. (2003). Politik på stadens skuggsida. *Doctoral Thesis*.

Strömblad, P. & Malmberg, B. (2015) Ethnic segregation and xenophobic party preference: Exploring the influence of the presence of visible minorities on local electoral support for the Sweden Democrats, *Journal of Urban Affairs* 38(4), 530–545.

Sturgis, P., Brunton-Smith, J., Read, S. & Allum, N. (2011). Does ethnic diversity erode trust? Putnam's 'hunkering down' thesis reconsidered. *British Journal of Political Science* vol. 41, no. 1 (January 2011), pp. 57-82.

Sveriges kommuner och regioner. (2017). Kommunindelning.
<https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>
(Hämtat 2021-04-14)

SVT, 2019-06-03, Olika priser på Skånetrafikens biljetter förvirrar.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/dyrare-att-kopa-tagbiljett-med-bankkort-pa-skanetrafiken>
(Hämtad 2021-03-02)

Urban, S. 2019. Is the neighbourhood effect an economic or an immigrant issue? A study of the importance of the childhood neighbourhood for future integration into the Labour market. *Urban Studies* 46(3): 583–603

Uslaner, E. M. (2006). 'Does Diversity Drive Down Trust?'. *FEEM Working Paper* 69.2006.

van Ham, M., Manley, D., Bailey, N., Simpson, L. & Maclennan, D. (red). 2012. *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives*, Springer.

Vetenskapsrådet. 2018. Svensk forskning om segregation – en kartläggning.

Watt, P. (2008). The Only Class in Town? Gentrification and the Middle-Class Colonization of the City and the Urban Imagination. *International Journal of Urban and Regional Research*. (32.1: 206-211)

Wheaton, B. and P. Clarke. (2003). Space meets time: Integrating temporal and contextual influences on mental health in early adulthood. *American Sociological Review* 68 (5): 680-706.

White, J. S., Hamad, R., Li, X., Basu, S., Ohlsson, H., Sundquist, J. & Sundquist, K. (2016), Long-term effects of neighbourhood deprivation

Wikström, P.O. (1991) Sociala problem, brott och trygghet. *Bra-rapport 1991:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.*

Wimark, T. (2018). Boendesegregation i Sverige – en översikt av det aktuella forskningsläget. Stockholm: Bostad 2030 ; 5

Wood, L., Giles-Corti, B., Bulsara, M., (2012) Streets Apart: Does Social Capital Vary with Neighbourhood Design? *Urban Studies Research Volume 2012*, Article ID 507503

Åslund, O., J. Östh och Y. Zenou (2010). How important is access to jobs? Old question – improved answer. *Journal of Economic Geography* 10, 389–422.

Östh, J., W. A. V. Clark, och B. Malmberg. (2015). Measuring the scale of segregation using k-nearest neighbor aggregates. *Geographical Analysis* 47 (1):34-49.

Östh, J., Amcoff, J., Nedomusl, T. (2015). Boendesegregation i Skåne. *Region Skåne*

Bilaga 2: Metod

I följande kapitel redogör Ramboll för vår metod att ta fram en nulägesanalys av den socioekonomiska segregationen i Skåne samt vår metod för den tillgänglighetsanalys som genomförts.

Framtagande av socioekonomiskt index

Ramboll har tagit fram ett socioekonomiskt index baserat på det nationella uppföljningssystem som Delegationen mot segregation (Delmos) har tagit fram för att följa segregationen och dess utveckling. I Tabell 4 redovisas de indikatorer som används i indexet. Delmos har fått i uppdrag av regeringen att ta fram ett system för att följa segregationen. Detta är en del i regeringens långsiktiga arbete för att minska och motverka segregation (Ku018/012462/D). I regeringens strategi definieras områden med socioekonomiska utmaningar utifrån såväl

ekonomiska som sociala faktorer (exempelvis områden som har hög arbetslöshet och långtidsarbetslöshet, låg sysselsättning, hög andel personer med försörjningsstöd, bristande skolresultat och lågt valdeltagande). Inom ramen för att ta fram ett uppföljningssystem har Delmos lämnat förslag på indikatorer för de prioriterade utvecklingsområdena som strategin omfattar. Dessa indikatorer ska användas för att mäta segregation och socioekonomiska förhållanden och belysa relationer som är viktiga för individers jämlika uppväxt- och levnadsvillkor. Delmos samarbetar i uppdraget med SCB, som genomfört analyser kring den socioekonomiska segregationen. Därtill har kommuner, myndigheter, regioner, civilsamhällsorganisationer och forskare gett synpunkter på förslaget.

Tabell 4. Indikatorer som ingår i det socioekonomiska indexet.

Dimension	Indikatorer på områdesnivå	Beskrivning	Kommentar /ev bearbetning	Databas
Socioekonomi/ inkomst	Ekonomiskt bistånd	Andel med ekonomiskt bistånd		SCB
	Disponibel inkomst	Summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar.	Relativ fattigdom (disponibel inkomst i förhållande till disponibel medianinkomst)	SCB
Arbetsmarknad	Unga som varken arbetar eller studerar	Unga som varken arbetar eller studerar, ligger som en binär variabel 1/0 för unga vuxna i åldern 16–29 år.		SCB
	Arbetslöshetstid	Öppet arbetslös/i åtgärder (18-64 år).	Binär variabel för långtidsarbetslös	SCB
	Sysselsättningsstatus	Anger om individen klassats som förvärvsarbetande (i november) eller ej.		SCB
	Trångboddhet	Andel trångbodda		SCB
Utbildning	Utbildningsnivå	Andel med eftergymnasial utbildning		SCB
	Behörig till gymnasiets yrkesprogram	Andel behöriga till yrkesgymnasium	Behörig till gymnasiets yrkesprogram eller högskola	SCB
	Behörig till högskola	Andel behöriga till högskola		SCB
Hälsa	Ohälsotal	Ohälsotalen är ett mått på utbetalda dagar med sjukpenning inkl. arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning, aktivitets och sjukersättning från socialförsäkringen.	Beräknas genom att summera dagar med sjukpenning	SCB

Metod för konstruktion av socioekonomiskt index

Rambolls index för socioekonomi baseras på de tio variabler som finns i Tabell 4. Ramboll har använt en indexeringsmetod som används flitigt i forskningslitteraturen¹¹³ och där den också finns utförligt beskriven.¹¹⁴ Metoden innebär att varje underliggande variabel normaliseras. Att normalisera en variabel innebär att värdena räknas om så att de går från negativt till positivt och med ett medelvärde på 0.¹¹⁵ Dessa normaliserade indikatorer sammanvägs därefter i ett index, med resultatet att indexet går från -3 till +1,4 och även här med ett medelvärde på 0. I sammanvägningen av variablerna förstärks vikten av variabler som sinsemellan sticker ut – alltså variabler med låg kovarians - relativt andra variabler som har hög samvariation. Det innebär att variabler som har en hög samvariation och alltså är högt korrelerade får lägre vikt. Om till exempel variablerna som mäter ”unga som varken arbetar eller studerar” och ”långtidsarbetslösa” har en hög samvariation är det sannolikt att måtten i hög utsträckning återspeglar samma sak – och på liknande sätt. Då ges dessa indikatorer en något lägre vikt i indexeringen än kanske ”ohälsotal”, som potentiellt har en något lägre samvariation med de andra variablerna i indexet och därför ges något högre vikt. Viktningen utifrån samvariationen mellan indexets underliggande variabler skapas genom en datadriven process. Genom att ta hänsyn till variablernas samvariation ger indexeringsmetoden mer vikt åt de statistiska samband som ”på egna ben” bidrar till konceptet socioekonomisk ställning. En annan fördel med metoden är skapar en fördelning inom indexet, som är bättre anpassad eller justerad efter de underliggande indikatorernas samlade fördelning där samvariation tagits i hänsyn. Detta i jämförelse med om man istället skulle normalisera variabel för variabel och sedan ta ett genomsnitt av de normaliserade variablerna. Då justeras inte för kovariansen mellan variablerna.

Resultaten av denna beräkningsprocess är ett socioekonomiskt index där värdet förhåller sig som förväntat till de underliggande indikatorerna, som påvisas i Tabell 6 och Tabell 7 i kapitel 3.4.

Den metod Ramboll använder bygger på en mer avancerad statistisk metod än att bara beräkna ett genomsnitt av variablerna. Att sammanväga flera olika variabler i ett samlat index enligt denna metod minskar även risken för ett så kallat Typ I-fel¹¹⁶. Typ I-fel är ett begrepp inom statistikteori som i denna analys kan exemplifieras med att hitta signifikanta och positiva samband mellan tillgänglighet till arbetsplatser och socioekonomisk ställning, om detta samband (hypotetiskt) inte hade existerat. En nackdel med metoden är att den är kräver en stor mängd data. En ytterligare nackdel är att beräkningarna behöver göras i i programvaran Stata eller annan matematisk mjukvara.

Uppskattad nivå av socioekonomi i skånes kommuner

I Tabell 5 redovisar Ramboll medelvärden av det socioekonomiska indexet för kommuner i Skåne. Vidare presenteras hur många DeSO-områden inom kommunerna som uppskattas tillhöra de olika grupperna av socioekonomisk ställning (Grupp 1-4). Genom tabellen ges en bild av hur den socioekonomiska spridningen kan se ut inom Skånes kommuner, alltså mellan olika DeSO-områden i kommunerna.

I Tabell 6 och Tabell 7 redogör Ramboll för medelvärdena för indexets underliggande indikatorer. för varje kommun i Skåne. Det finns tydliga samband på kommunnivå mellan kommunernas placering på det socioekonomiska indexet (se Tabell 5) och deras generella nivå på medelvärden i indexets underliggande indikatorer. Ett sådant exempel är Höganäs, som konsekvent ligger bättre till än Skånes genomsnitt på indexets indikatorer och som också har ett högt genomsnittligt socioekonomiskt index.

113 Se t.ex. Haushofer and Shapiro (2016) “The short-term impact of unconditional cash transfer to the poor: experimental evidence from Kenya”. In: *The Quarterly Journal of Economics* 131.4, pp. 1973–2042”.

114 Anderson, Michael L. (2008) ”Multiple Inference and Gender Differences in the Effects of Early Intervention: A Reevaluation of the Abecedarian, Perry Preschool, and Early Training Projects”

115 Att normalisera variabler betyder att tildela värden motsvarar variabelns fördelning över observationer, i detta fall DeSo-områden. Den observation med det mest genomsnittliga värdet av variabeln ges värdet 0.

116 Detta innebär att nollhypotesen förkastas trots att den är sann. Med andra ord betyder Typ I-fel risk för att få falska positiva resultat.

Tabell 5. Uppskattad fördelning av socioekonomi mellan Skånes kommuner och antal DeSO inom kommunen i varje socioekonomisk grupp. Baserat på det framtagna socioekonomiska indexet

Kommun	Medelvärde av socioekonomiskt index	Antal DeSO-områden i socioekonomisk grupp			
		Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3	Grupp 4
Svalöv	-0,10	2	6	2	0
Staffanstorps	0,27	1	4	5	3
Burlöv	-0,08	3	4	2	2
Vellinge	0,59	0	1	6	15
Östra Göinge	-0,61	8	2	1	0
Örkelljunga	-0,24	3	3	2	0
Bjuv	-0,24	3	5	1	0
Kävlinge	0,28	2	2	7	9
Lomma	0,71	0	1	2	10
Svedala	0,32	0	2	6	5
Skurup	-0,15	1	9	1	0
Sjöbo	-0,09	2	8	3	0
Hörby	-0,10	2	8	1	0
Höör	0,15	0	4	3	3
Tomelilla	-0,35	4	2	2	0
Bromölla	-0,27	3	4	1	0
Osby	-0,14	2	6	1	1
Perstorp	-0,74	5	1	0	0
Klippan	-0,45	8	2	1	0
Åstorp	-0,25	4	4	3	0
Båstad	0,16	0	4	5	1
Malmö	-0,14	63	34	42	54
Lund	0,43	4	8	22	41
Landskrona	-0,41	13	5	3	3
Helsingborg	0,00	27	9	22	23
Höganäs	0,40	0	6	5	7
Eslöv	0,13	3	6	5	7
Ystad	0,13	2	9	5	4
Trelleborg	-0,13	9	9	9	1
Kristianstad	-0,11	15	11	15	7
Simrishamn	-0,16	6	5	3	2
Ängelholm	0,21	2	7	10	6
Hässleholm	-0,18	9	14	10	1
Samtliga	0,00	206	205	206	205

Tabell 6. Medelvärden av det socioekonomiska indexets underliggande indikatorer, per kommun

Kommun	Medelvärde unga som varken arbetar eller studerar, andel	Behörig till yrkesgymnasium	Behörig till högskola, andel	Eftergymnasial utbildning, andel
Svalöv	11,8%	82,9%	58,2%	31,9%
Staffanstorp	9,5%	84,2%	69,3%	46,1%
Burlöv	11,7%	76,1%	65,8%	34,2%
Vellinge	8,8%	94,0%	81,8%	50,1%
Östra Göinge	13,1%	67,8%	50,1%	24,9%
Örkelljunga	10,6%	85,7%	52,0%	24,1%
Bjuv	13,9%	82,1%	49,8%	20,3%
Kävlinge	8,6%	95,1%	70,5%	43,1%
Lomma	7,8%	94,3%	82,5%	63,3%
Svedala	9,3%	92,8%	69,5%	37,7%
Skurup	11,6%	88,0%	50,0%	31,1%
Sjöbo	11,8%	85,8%	51,8%	27,8%
Hörby	10,4%	88,3%	54,6%	29,2%
Höör	10,3%	84,3%	65,4%	38,8%
Tomelilla	11,7%	61,6%	50,3%	25,6%
Bromölla	9,9%	80,1%	53,4%	25,7%
Osby	9,7%	87,6%	58,3%	27,0%
Perstorp	14,6%	86,4%	46,6%	22,6%
Klippan	11,9%	75,9%	61,6%	24,5%
Åstorp	12,5%	82,3%	58,9%	23,3%
Båstad	11,2%	88,0%	69,9%	37,6%
Malmö	13,2%	80,2%	63,9%	47,7%
Lund	8,7%	91,7%	77,1%	68,0%
Landskrona	11,8%	82,3%	62,0%	31,6%
Helsingborg	11,3%	84,7%	71,9%	39,9%
Höganäs	9,9%	92,9%	80,1%	44,9%
Eslöv	10,3%	83,6%	66,5%	35,5%
Ystad	9,1%	89,1%	62,5%	37,7%
Trelleborg	11,0%	88,4%	60,0%	31,3%
Kristianstad	9,6%	82,0%	60,3%	37,6%
Simrishamn	12,6%	87,4%	56,8%	35,1%
Ängelholm	9,0%	90,0%	70,4%	37,1%
Hässleholm	11,0%	77,8%	61,7%	31,8%
Genomsnitt alla kommuner	11,1%	84,5%	65,6%	41,9%

Tabell 7. Medelvärden av det socioekonomiska indexets underliggande indikatorer, per kommun

Kommun	Medelvärde långtidsarbetslösa, andel	Medelvärde trångbodda hushåll, andel	Medelvärde förvärvsarbete, andel	Medelvärde ekonomiskt bistånd, andel	Medelvärde ohälsotal	Medelvärde disponibel inkomst
Svalöv	1,5%	3,2%	67,4%	2,5%	25,7%	398 773 kr
Staffanstorps	1,2%	3,6%	70,6%	1,1%	18,8%	494 002 kr
Burlöv	3,0%	9,7%	61,6%	3,4%	27,4%	402 643 kr
Vellinge	1,3%	1,2%	67,4%	1,5%	13,2%	565 153 kr
Östra Göinge	1,6%	4,3%	61,8%	7,0%	28,3%	351 117 kr
Örkelljunga	1,7%	2,8%	64,4%	3,3%	33,3%	349 128 kr
Bjuv	2,3%	4,0%	62,3%	3,5%	29,3%	378 230 kr
Kävlinge	1,3%	3,0%	70,4%	2,6%	21,1%	500 718 kr
Lomma	1,1%	2,3%	70,1%	1,8%	12,8%	586 200 kr
Svedala	1,3%	2,3%	70,4%	1,5%	18,3%	491 322 kr
Skurup	1,5%	2,6%	67,3%	2,2%	24,6%	409 855 kr
Sjöbo	1,5%	1,2%	68,1%	1,8%	27,8%	364 991 kr
Hörby	1,6%	2,4%	69,5%	3,0%	27,9%	374 631 kr
Höör	1,5%	1,3%	68,2%	2,0%	27,3%	410 475 kr
Tomelilla	1,6%	2,0%	64,6%	3,0%	30,7%	342 290 kr
Bromölla	1,4%	3,4%	64,1%	2,9%	27,0%	384 084 kr
Osby	1,8%	3,8%	67,4%	4,7%	27,0%	355 375 kr
Perstorp	1,5%	7,2%	59,8%	5,4%	37,6%	327 048 kr
Klippan	1,5%	4,7%	64,5%	3,6%	33,2%	357 306 kr
Åstorp	2,2%	5,9%	63,1%	3,8%	30,2%	388 162 kr
Båstad	1,5%	2,4%	64,8%	2,5%	22,8%	399 847 kr
Malmö	3,1%	13,0%	59,9%	6,6%	20,2%	357 704 kr
Lund	1,5%	6,3%	61,3%	2,5%	16,7%	388 559 kr
Landskrona	2,4%	11,1%	60,6%	4,5%	29,0%	367 876 kr
Helsingborg	2,1%	8,4%	63,7%	4,4%	23,6%	399 984 kr
Höganäs	1,4%	2,0%	64,8%	2,3%	21,4%	448 142 kr
Eslöv	2,2%	5,1%	67,6%	3,4%	25,9%	418 979 kr
Ystad	1,7%	2,7%	67,4%	2,3%	24,7%	412 226 kr
Trelleborg	1,9%	5,9%	65,9%	2,9%	27,3%	397 931 kr
Kristianstad	1,7%	5,0%	65,8%	3,3%	26,9%	386 204 kr
Simrishamn	1,7%	2,5%	61,9%	3,3%	30,8%	356 771 kr
Ängelholm	1,4%	3,1%	69,3%	1,8%	23,6%	428 166 kr
Hässleholm	1,7%	4,0%	65,5%	3,3%	28,2%	366 431 kr
Genomsnitt alla kommuner	2,1%	7,2%	63,9%	4,1%	23,2%	395 520 kr

Tillgänglighetsfunktion för att mäta tillgänglighet till arbetsplatser

I den svenska litteraturen om sambandet mellan tillgänglighet och ekonomisk aktivitet finns en etablerad matematisk formel för att uttrycka tillgänglighet till arbetsplatser utifrån den totala reseuppostringen och resekostnaden (se Formel 1). Genom beräkningen skattas tillgängligheten till arbetsmarknader för individer. I denna formel beräknas tillgänglighet till arbetsmarknaden med hjälp av restidsdata i matrisform.¹¹⁷ För Skåne innefattar restidsdata cirka sju miljoner datapunkter. Ramboll har därför gjort beräkningen i programvaran Stata. Funktionen ger ett uppskattat värde på tillgänglighet till arbetsmarknaden genom att matematiskt kombinera ekonomiska aktivitet i omgivningen med olika typer av resandemått. Ju högre värde, desto högre skattad tillgänglighet till potentiellt arbete och alltså arbetsmarknad för individen. Beräkningsmetoden är en vedertagen metod som exempelvis används för att göra samhällsekonomiska bedömningar av större infrastruktursatsningar som ger upphov till tidsbesparingar genom kortat resande. Metoden är framtagen av Trafikverket i samarbete med forskare och har sedan vidareutvecklats av forskare vid Högskolan i Jönköping. Restidsdata och data över ekonomisk aktivitet tillhandahålls av Trafikverket i samarbete med SCB. Vad som definieras som resandemått varierar i litteraturen. I denna studie har Ramboll använt tre olika mått:

- tillgänglighet till arbete med bil som färdmedel, där resandemåttet anges i minuter reseuppostring.
- tillgänglighet till arbete med kollektivtrafik som färdmedel, där resandemåttet anges i minuter reseuppostring. För resande med kollektivtrafik innebär den totala reseuppostringen både tiden i fordonet liksom väntetider mellan fordon och fordonstyper.
- tillgänglighet till arbete där resandemåttet anges som generaliserad resekostnad. I detta resandemått skattas reseuppostringen med både bil och kollektivtrafik (inklusive väntetider). Vidare innebär metoden att sätta tidsvärden för individers totala reseuppostring för resande mellan geografiska celler, vilket görs genom att tillämpa Trafikverkets kalkylvärden¹¹⁸ för reseuppostringar. På så sätt normaliseras minuter resande till kronor genom att sätta tidsvärden på resandetiden, en metod som kallas för generaliserad resekostnad och som har utvecklats av Trafikverket.

Genom den matematiska konstruktionen av tillgänglighet ges arbetstillfällen som finns på arbetsmarknader på ett kort avstånd från individen högre värden än arbetsplatser som ligger längre bort. Tillgänglighetsfunktionen kan sägas vara exponentiellt avtagande med restider, följande en så kallad L-kurva, från det geografiska läget där den potentiella arbetstagaren befinner sig. Arbetsplatser som utifrån ett pendlingsperspektiv finns långt ifrån individen ges därför lågt genomslag i beräkningen av tillgänglighetsvärden. ger därför ett dynamiskt sätt att konstruera den lokala arbetsmarknaden runt individen. Ett högre värde av tillgänglighet är detsamma som en större lokal arbetsmarknad att tillgå. Med tillgänglighetsberäkningen uppskattas inte tillgängligheten till det faktiska arbetet som individen reser till. Den syftar istället till att ge ett värde på hur stor arbetsmarknad som individen bedöms kunna tillgå.

Formel 1. Tillgänglighetsfunktionen

$$A_{u,y} = \sum_d \left(\frac{E_{d,y}}{e^{0,10 * \text{resandemått}_{u,d,y}}} \right)$$

Notationen u står för utresecell (SAMS-område), notationen d står för destinationscell som alltså är de 2201 andra SAMS-områdena som tillhör området Skåne i Sampers-strukturen, och slutligen står notationen y för åren 2014 respektive 2017. A står för agglomeration (tillgänglighet) i utresecellerna, E för ekonomisk aktivitet vilket uttrycks som antalet arbetstillfällen i destinationscell d . Agglomerationsfunktionen är avtagande med resandemåtten (alternativt restidsmåtten) vilket alltså betyder att tillgängligheten minskar exponentiellt ju längre eller dyrare resandet är mellan en utreseort och destinationsort. Tillgängligheten är således inte linjärt uttryckt i förhållande till tid eller resekostnad (resandemått), utan följer en så kallad L-kurva.

Tillgängligheten beräknas i denna formel utifrån SAMS-områden. SAMS (Small Areas for Market Statistics) är en indelning som SCB tidigare används för att dela upp landet i mindre områden. SAMS ansågs dock inte fylla de behov som idag finns för regional indelning och har därför ersatts av DeSO-områden. Den senaste tillgängliga restidsdatan är dock fortfarande endast på SAMS-nivå.

117 Som hämtas från Trafikverkets nationella modellsystem för analyser av persontransporter, Sampers.

118 Trafikverket (2020) Analysmetod och samhällsekonomiska kalkylvärden för transportsektorn: ASEK 7.0

I och med att den data som formeln använder baseras på SAMS-områden är även de beräkningar som Ramboll gör indelade i SAMS-områden. För att kunna analysera relationen mellan tillgänglighet och socioekonomi behöver vi göra en värdeöverflyttning från SAMS-områden till DeSO eftersom det socioekonomiska indexet är beräknat utifrån indikatorer på DeSO-nivå. För en mer ingående beskrivning av värdeöverflyttningen se längre ner i denna bilaga.

Indelning i deso-områden

Tabell 8 visar en övergripande bild av indelning av antalet DeSO-områden per mått och grupp. Eftersom indelningen är gjord i percentiler är antalet DeSO-områden per intervall mycket likt mellan de olika indexen. Detta betyder dock inte att det är samma DeSO-områden som ligger i samma intervall för respektive index.

Värdeöverflyttning från sams-områden till deso

För att kunna analysera relationen mellan tillgänglighet och socioekonomi behöver vi göra en värdeöverflyttning från SAMS-områden till DeSO eftersom det socioekonomiska indexet är beräknat utifrån indikatorer på DeSO-nivå. Ramboll gör konverteringen genom analys i programmet ArcMap som möjliggör att beräkna överlappningen mellan två olika geografiska indelningar.¹¹⁹ Detta görs i korthet genom att analysera

hur stor andel av varje SAMS-område som överlappar med varje DeSO-område. Ramboll befolkningsviktat sedan konverteringen så att SAMS-områden med stora befolkningsmängder ges större vikt i konverteringen av tillgänglighetsvärden för varje DeSO-område. Metoden för konverteringen ger ett uppskattat tillgänglighetsvärde för varje DeSO-område. Den möjliga felkällan i konverteringen är om populationen i varje SAMS-område är ojämnt fördelad geografiskt inom SAMS-områdescellen. Detta är givetvis fallet men i okänd utsträckning. Dock är det en fördel av varje DeSO-område i genomsnitt överlappas av flera SAMS-celler, vilket bör föranleda att det uppskattade värdet konvergerar mot en acceptabel värdeöverflyttning. För framtida analyser och när res-tidsdata börjar produceras på DeSO-nivå, bör tillgänglighetsberäkningen dock göras på DeSO-nivå från första början.

När tillgänglighetsmåten har konverterats till DeSO-områden delas de sedan upp områdena i fyra grupper baserat på nivån av uppskattad tillgänglighet. Detta sker på liknande sätt som för det socioekonomiska indexet. Ramboll rangordnar alltså samtliga DeSO-områden efter hur högt de hamnar i tillgänglighetsindexet, relativt mot värden i andra DeSO-områden i Skåne. Därefter delar Ramboll upp dessa områden i fyra lika stora grupper (intervall utifrån fördelningen) baserat på var de hamnar i denna ranking. Den första gruppen är därför den fjärdedel av områden med sämst tillgänglighet till arbetsplatser, medan den fjärde gruppen är de DeSO-områdena med högst tillgänglighet till arbetsplatser.

Tabell 8. Indelningen av antalet DeSO-områden per mått och grupp

Intervall (percentil)	Socioekonomi	Tillgänglighet Bil	Tillgänglighet Kollektiv	Tillgänglighet Generaliserade resekostnader
1 (0–25)	206	204	205	205
2 (25–50)	205	207	206	206
3 (50–75)	206	205	205	205
4 (75–100)	205	206	206	205
Totalt	822	822	822	821

119 <https://gis.stackexchange.com/questions/205884/calculating-percentage-of-overlap-between-two-different-layers-using-arcmap>

Ramboll har genomfört en sambandsanalys mellan tillgänglighet och socioekonomi

Tabell 9 visar resultaten för vår sambandsanalys mellan tillgänglighet och socioekonomi. Måtten är uttryckta som logaritmer vilket gör att estimaten kan tolkas som elasticitetsmått. Med detta menas exempelvis att en

1-procentig ökning i tillgänglighet med bil är förknippad med en 0.1-procentig ökning i socioekonomi. Samtliga estimat är statistiskt signifikanta på 99-procentig nivå vilket återspeglar mycket starka uppskattade statistiska kopplingar. Estimaten kausala riktning kan dock genom analysen inte fastställas. Därför bör de tolkas som samband eller korrelationer, och inte kausala samband som går i en viss riktning.

Tabell 9. Sambandsanalys mellan socioekonomi och tre mått över tillgänglighet (båda variablerna är logarimerade)

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Tillgänglighet med kollektivtrafik (log)	0.0411966***		
Tillgänglighet med bil (log)		0.1009077***	
Tillgänglighet Generaliserad Resekostnad (log)			0.630801***
Kontrollvariabler	Ja	Ja	Ja
F-värde	57.25	134.14	61.63
R-squared	0.4071	0.4230	0.3998
Observationer	789	789	789

Källa: Variabler som ingår i socioekonomiskt index samt kontrollvariabler från SCB:s DeSO-statistik för 2018. Tillgänglighetsmått har beräknats utifrån Sampers-data från 2017, restidsdata mellan geografiska celler på SAMS-nivå. Variabelvärdena har fogats in i DeSO-strukturen genom geografisk överlappningsanalys i GIS.

Notering: Sambandsanalysen är genomförd som multivariat regressionsanalys. Kontrollvariabler inkluderar andel i DeSO-området med utländsk bakgrund, DeSO-områdets kommund tillhörighet i Skåne samt andel i arbetsför ålder.

RAMBOLL

Bright ideas. Sustainable change.

Region Skåne
291 89 Kristianstad
Telefon: 044-309 30 00
utveckling.skane.se

